

Uvjeti života u ruralnim područjima Europske unije

Mustapić, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:394998>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

UVJETI ŽIVOTA U RURALNIM PODRUČJIMA EUROPSKE UNIJE

DIPLOMSKI RAD

Josipa Mustapić

Zagreb, rujan, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

Diplomski studij:

Agrobiznis i ruralni razvitak

UVJETI ŽIVOTA U RURALNIM PODRUČJIMA EUROPSKE UNIJE

DIPLOMSKI RAD

Josipa Mustapić

Mentor:

Prof.dr.sc. Ramona Franić

Neposredni voditelj:

Dr.sc. Tihana Kovačićek

Zagreb, rujan, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

IZJAVA STUDENTA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, **Josipa Mustapić**, JMBAG 0269056689, rođena 14.05.1992. u Imotskome, izjavljujem da sam samostalno izradila diplomski rad pod naslovom:

UVJETI ŽIVOTA U RURALNIM PODRUČJIMA EUROPSKE UNIJE

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedina autorica ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznata s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

_____
Potpis studenta / studentice

Sveučilište u Zagrebu
Agronomski fakultet

University of Zagreb
Faculty of Agriculture

IZVJEŠĆE
O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studentice **Josipe Mustapić**, JMBAG 0269056689, naslova

UVJETI ŽIVOTA U RURALNIM PODRUČJIMA EUROPSKE UNIJE

obranjen je i ocijenjen ocjenom _____, dana _____.

Povjerenstvo:

1. prof.dr.sc Ramona Franić mentor
2. doc.dr.sc. Ornella Mikuš član
3. doc.dr.sc. Josip Juračak član

potpisi:

Zahvala

Ovime zahvaljujem svojoj mentorici na razumijevanju, sugestijama i pomoći koje su mi pomogle da ovaj rad bude kvalitetno napisan. Hvala mojoj obitelji i prijateljima koji su me poticali na hrabrost i strpljenje kada je bilo teško i činili me sretnijom u svim drugim situacijama.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Ciljevi rada.....	2
2. Pregled literature	3
2.1. Koncept ruralnoga	3
2.2. Istraživanja o kvaliteti života u ruralnim područjima EU	4
3. Metodologija.....	8
4. Socio-ekonomska obilježja života u ruralnim područjima Europske unije....	9
4.1. Ekvivalentni raspoloživi dohodak.....	9
4.2. Troškovi stanovanja.....	12
4.3. Nezaposlenost.....	14
4.4. Zdravstvene usluge.....	16
4.5. Usporedba sjevernih i južnih zemalja članica EU.....	27
5. Preporuke kreatorima politika.....	31
5.1. Primjeri dobre prakse	33
6. Zaključak.....	36
7. Literatura.....	37
8. Prilog	39
9. Životopis.....	50

Sažetak

Diplomskog rada studentice **Josipe Mustapić**, naslova

UVJETI ŽIVOTA U RURALNIM PODRUČJIMA EUROPSKE UNIJE

Ruralna područja Europske unije u mnogočemu zaostaju za urbanim, kao što su dostupnost zdravstvenih usluga, prijevoz, kulturni sadržaji. U radu su utvrđene socioekonomske karakteristike života u ruralnim područjima EU te preporuke kreatorima politika. Korišteni su podaci Eurostata za ekvivalentnim raspoloživim dohotkom (€), troškove stanovanja, nezaposlenost te procjenu stanovništva o zdravstvenom stanju u razdoblju od 2014. do 2018. Zemlje članice EU-28 podijeljene su na sjever i jug. U svim navedenim kategorijama vidljive su razlike sjevera i juga, gdje su potonji puno više nezadovoljni, odnosno manji je neto dohodak, ali su troškovi stanovanja i nezaposlenost veći. Zadovoljstvo zdravstvenim uslugama puno je manje među južnim članicama, a Baltičke zemlje također izražavaju nezadovoljstvo. Kako bi se smanjio jaz među zemljama, navedeni su primjeri dobre prakse te dane preporuke za kreatore politika.

Ključne riječi: ruralna područja, EU-28, kvaliteta življenja, zdravstveno stanje

Summary

Of the master's thesis – student **Josipe Mustapić**, entitled

LIFE CONDITIONS IN RURAL AREAS OF THE EUROPEAN UNION

The rural areas of the European Union lag far behind the urban ones in many ways, such as the availability of health services, transport and cultural facilities. This paper identifies the socio-economic characteristics of life in rural areas of the EU and makes recommendations to policy makers. Eurostat data were used for the median equivalised net income(€), housing costs, unemployment and population assessment of health status, in the period from 2014-2018, 28 member states of EU are divided into north and south. In all these categories, the differences between the north and the south are visible, where the latter are much more dissatisfied, i.e. they have lower net income and housing costs and unemployment are higher. Satisfaction with the health situation is much lower among the southern members, and the Baltic countries also express dissatisfaction. In order to reduce the gap between the countries, there are given examples of a good practice and recommendations to policy makers.

Keywords: Key words: rural areas, EU-28, quality of life, health status

1. Uvod

Europska se unija suočava s velikim razlikama u pogledu ekonomskog i socijalnog razvoja. Razlike se pojavljuju unutar i između država članica, a posebno su vidljive razlike između ruralnih i urbanih područja. Za definiranje ruralnih područja najčešće se koriste kriteriji OECD-a i EU. Regionalna tipologija OECD-a temelji se na kriteriju gustoće naseljenosti i veličini urbanih središta smještenih unutar regija. Prema tome, razlikujemo:

Pretežno urbana područjima, u kojima manje od 15% stanovništva živi u ruralnim lokalnim zajednicama

Pretežno ruralna područja, u kojima 15 do 50% stanovništva živi u ruralnim lokalnim zajednicama

Izrazito ruralna područja, u kojima više od 50% stanovništva živi u ruralnim lokalnim zajednicama (Defilippis, 2005.).

Prema kriterijima EU, tipologija urbanih i ruralnih područja temelji se na statistikama za regije NUTS 3 koje su podijeljene prema gustoći naseljenosti po 1 km²:

Pretežno urbana područja (NUTS3 razine regije u kojima najmanje 80% stanovništva živi u urbanim područjima)

Prijelazne regije (regije u kojima između 50 i 80% stanovništva živi u urbanim područjima)

Pretežno ruralne regije (područja u kojima najmanje 50% stanovništva živi u ruralnim područjima) (Eurostat, 2020.).

U razdoblju od 2010. do 2015. došlo je do porasta broja ljudi koji žive u ruralnim područjima, a povećanje stanovništva iznosilo je oko 1,7%. S druge strane, još veći porast dogodio se u gradovima, gdje je zabilježen porast od 4,7% (Eurostat, 2018.). U 2015. godini više od četvrtine (28,0%) stanovništva EU-28¹ živjelo je u ruralnim područjima (Eurostat, 2018.). Promatrajući odnos urbanog i ruralnog stanovništva EU, postoje razlike u ovom odnosu među državama članicama. Tako je Litva bila jedina zemlja koja je imala više ruralnog (56,2%) nego urbanog stanovništva.

Ruralna područja karakterizira povećan rizik od siromaštva. Eurostat definira stopu rizika od siromaštva kao „udio osoba s ekvivalentnim raspoloživim dohotkom ispod praga rizika od siromaštva, koja je postavljena na 60% nacionalnog medijana raspoloživog dohotka.“ OECD definira stopu rizika siromaštva kao odnos broja ljudi određene dobne skupine čiji dohodak pada ispod medijana dohotka kućanstva ukupne populacije. Tako postoji rizik siromaštva djece (0-17), siromaštva radne dobi i siromaštva starijih (66 i više godina). Stopa nezaposlenosti u ruralnim područjima EU-28 u 2015. iznosila je 9,1%, što je nešto manje od urbanih područja (10%). Ruralna područja Austrije, Njemačke i Velike Britanije karakterizira niska stopa nezaposlenosti koja je iznosila manje od 4%.

Eurostat navodi kako su stanovnici ruralnih područja skloniji ranijem napuštanju obrazovanja. Stopa osoba EU-28 u dobi od 18 do 24 godine koje su napustile obrazovanje ili usavršavanje bila je najveća u ruralnim područjima (12,2%), zatim u predgrađima (11,5%) i

---

¹ EU-28 je kratica Europske unije koja se sastoji od 28 zemalja članica, odnosno uključuje i Ujedinjeno Kraljevstvo

gradovima (9,8%) (Eurostat, 2018.). S druge pak strane, osobe koje se i odluče na obrazovanje, odlaze iz tih područja i rijetko se vraćaju.

U „Izviješću o društvenom razvoju“ iz 1990. godine započinje se definicijom o ljudskom razvoju koja kaže: „Ljudi su istinsko nacionalno bogatstvo. Osnovni cilj razvoja jest stvoriti i omogućiti uvjete da bi ljudi mogli živjeti dugo, zdravo i kreativno. No to se često zaboravlja kada brinemo o stjecanju dobara i financijskog bogatstva“ (UNDP, 1990.:9). Kvaliteta života široki je koncept na koji utječe pojedinačno fizičko i psihičko stanje, razina neovisnosti, socijalni odnosi, osobna uvjerenja, kao i pojedinačni odnos prema istaknutim značajkama okoline u kojoj živimo (WHO, 1997.:1). Govoreći o pojmu kvalitete života, valja istaknuti tri glavna obilježja²:

1. Kvaliteta života odnosi se na životne situacije pojedinaca. Za taj je pojam potrebna mikroperspektiva pri čemu uvjeti i percepcije pojedinaca imaju ključnu ulogu.
2. Kvaliteta života višedimenzijski je pojam utemeljen na holističkom gledištu o ljudskom blagostanju. U okviru kvalitete života ispituje se veći broj područja ljudskih života i uzajamno djelovanje tih dimenzija. Glavna područja uključuju: subjektivno blagostanje, zdravlje i mentalnu dobrobit, životni standard, ravnotežu između poslovnog i privatnog života, javne službe, povjerenje, napetost, sudjelovanje i isključenost.
3. Objektivni i subjektivni pokazatelji upotrebljavaju se za mjerenje kvalitete života. Subjektivne procjene od osobite su važnosti kada su povezane sa životnim uvjetima.

1.1. Ciljevi rada

Ciljevi rada su utvrditi: (1) socio-ekonomska obilježja života u ruralnim područjima i (2) identificirati preporuke kreatorima politika.

Pretpostavke istraživanja su kako:

- (1) postoji razlika u uvjetima života između sjevernih i južnih država članica Europske unije
- (2) zemlje članice čiji je prosječan ekvivalentni raspoloživi dohodak iznad prosjeka EU imaju bolje uvjete život u ruralnim područjima od država članica čiji je prosječni neto dohodak ispod prosjeka EU

---

² Eurofound: Europsko istraživanje o kvaliteti života (EQLS) jedinstven je alat za praćenje ključnih aspekata kvalitete života koji se moraju ispitati i procijeniti u okviru međunarodne perspektive. Obuhvaća niz pitanja kao što su prihodi, obrazovanje, zdravstvene usluge, obitelj, slobodno vrijeme. Također, promatra se koliko su ljudi zadovoljni općenito životom.

2. Pregled literature

2.1. Koncept ruralnoga

U akademskim i znanstvenim krugovima pojam ruralno pojavio se dvadesetih i tridesetih godina 20. stoljeća kako bi se definirala ključna obilježja ruralnog društva u vrijeme kada su seoska područja prolazila veliku ekonomsku i socijalnu transformaciju pod utjecajem urbanizacije i industrijalizacije (Woods, 2005.). Ruralnim se prostorom smatraju područja u kojima je dominantan ekstenzivan način iskorištavanja zemljišta, mala naselja u kojima dominira prirodni pejzaž te područja u kojima je životni stil temeljen u suživotu s prirodom. Uz ruralno vežemo sve pridjeve i motive kojih nema u gradskim područjima: izolirano, odsječeno, veliki vrt, zeleno, domaće životinje, dom i obitelj, tišina, mir, spokoj, bijeg od stvarnosti. Posljednje navedeno zadnjih je godina uz dobar marketing i komodificiranje³ ruralnog prostora pretvoreno u proizvod koji se lako može prodati na tržištu. S druge strane, uz pojam ruralnog vežu se i pojmovi poput zaostalo, zapušteno, divlji deponiji kao ekološke bombe, nebriga o okolišu, nehumanost prema životinjama. Konceptualizacija ruralnosti stvara se na temelju empirijskih dokaza, postojećih teorijskih i metodoloških uvjerenja ili potonji, koji otkrivaju najrazličitije individualne doživljaje ruralnosti (Lukić, 2010).

U akademskim krugovima mnogi autori promatraju ruralno u odnosu na urbano, odnosno na način da sama egzistencija ruralnoga ovisi o postojanju urbanog. Razvojem proizvodnje i podjele rada, proizvode se grad i selo. Stoga selo ne prethodi gradu: oboje su rezultat procesa diferencijacije naselja na određenom prostoru (Hodžić, 2006.). Ruralno i urbano su integralno i dijalektički povezani jedno s drugim kao dva dijela iste cjeline (Marini i Mooney, 2006.,95). Nedvojbeno je to da autori uz pojam ruralnoga vežu i pojam urbanog, što ih zaista i čini dijelom iste cjeline. Nekoliko je pristupa na koji autori pristupaju odnosu urbanog i ruralnog.

Jedan od najčešće korištenih i u literaturi opisanih daje Cloke kroz tri značajna pristupa za konceptualizaciju ruralnosti: funkcionalnost, političko-ekonomski, koncept socijalne konstrukcije ruralnosti.

---

³ Komodifikacija se odnosi na objekte koji prilikom prodaje premašuju uporabnu vrijednost. Predmet je vrednovan prema nekim kulturnim i estetskim vrijednostima. Komodifikacija ruralnog krajolika dio je neprekidnog ekonomskog restrukturiranja ruralnih područja. Kako su proizvodne aktivnosti u ruralnim područjima opadale, tako je ta zamjenjiva vrijednost ruralnog okoliša dobila sve veću upotrebnu vrijednost. Cloke (1992.) navodi da je komodifikacija sela nastala iz višestrukih razloga, uključujući ne samo opadajuću ekonomsku naklonjenost poljoprivredi i šumarstvu u usporedbi s rastom značaja turizma, već također uspon društva u kojem su brendovi, oznake i simboli osnove pomoću kojih shvaćamo svijet i pritisak koji se vrši na kompanije da maksimiziraju vrijednost iz sredstava kojima raspolažu. Također, Cloke opisuje kako se ruralna područja pojavljuju na različite načine, uključujući selo kao ekskluzivno mjesto za život, ruralne zajednice kao kontekst koji se može prodati i kupiti, ruralni simboli koji se mogu izraditi, upakirati i plasirati, ruralni krajolici koji su postali nacionalni parkovi i parkovi prirode te imaju princip „plati ulaz“, proizvodnja hrane u manjim ruralnim područjima kao mjesto za sigurnije kupovanje i zdravije hranjenje. Ruralno se dakle navodi kao roba ističući motive iz prirode, okoliša i krajolika koji su ključni za socijalnu konstrukciju ruralne idile. Selo se predstavlja kao mjesto idile koje je sigurnije i zdravije zbog manjeg zagađenja od urbanih područja.

Funkcionalnim se konceptom daju temeljna obilježja i funkcija ruralnih područja, kako bi se ona razlikovala od urbanih. Kao primjeri takvih razlika ističu se gospodarska struktura, tehnologija, nejednaka raspodjela vlasti, pa i nejednaki pravni status urbanih i ruralnih područja (Crikvenčić i Malić, 1988.).

Socijalno-geografski koncept nastao je nakon Drugoga svjetskog rata kao koncept njemačke-munchenske škole koji je nastojao integrirati grane društvene geografije konceptom istraživanja osnovnih funkcija ljudskoga postojanja: stanovati i u zajednici živjeti, raditi, opskrbljivati se, obrazovati se i provoditi slobodno vrijeme (Ruppert i dr., 1981).

Posljednji okvir za shvaćanje ruralnoga je **političko-ekonomski koncept**. Razlikuje se od prijašnjih pristupa jer obilježja ruralnih područja nastoji tumačiti općim zakonitostima nacionalnih i međunarodnih političko-gospodarskih sustava. Za njih se često pretpostavlja da funkcioniraju bez obzira na određenu prostornu stvarnost, neovisno o ruralnom ili urbanom kontekstu (Clove, 2006). U ovom se konceptu također navodi kako se proizvodnja i potrošnja dobara u ruralnim područjima razlikuju od društva do društva zato što, osim općih ekonomskih zakonitosti, na njih utječu i strukture nacionalnih i regionalnih ekonomija čiji su dio (Perkins, 2006). U političko-ekonomskom konceptu, za ruralna se područja smatra velikim dijelom da su pod utjecajem urbanih centara moći i procesa koji se događaju u tim područjima, a izvan ruralnog područja. Povezivanje s urbanim centrima dovodi do širenja gradskoga načina života u ruralnim područjima, čime se znatno smanjuju razlike.

U kapitalističkom društvu slični su prostorni obrasci socijalnih odnosa u urbanim i ruralnim područjima, što dovodi u pitanje konceptualiziranje ruralnog kao zasebne jedinice. To znači da se događa odmak od modela shvaćanja ruralnoga kao specifičnog prostornog koncepta.

2.2. Istraživanja o kvaliteti života u ruralnim područjima EU

Eurofound (2014.) istražuje postoji li razlika u percepciji kvalitete života između ljudi koji žive u ruralnim i urbanim područjima. Anketa je obuhvaćala pitanja o kvaliteti života, kvaliteti društva te kvaliteti javnih usluga. Zaključak istraživanja je da je prisutna velika razlika između urbanih i ruralnih područja među državama članicama EU. Ljudi koji žive u urbanim područjima, za razliku od ljudi koji žive u ruralnim područjima, nezadovoljniji su smještajem i izražavaju veće nepovjerenje u lokalne vlasti. Nadalje, ljudi iz urbanih područja imaju veće prihode, međutim, cijena života u gradovima je veća nego li u ruralnim područjima. Prema rezultatima istraživanja, u pojedinim državama kvaliteta života manja je u ruralnim područjima (Hrvatska, Cipar, Danska, Finska, Mađarska), dok je u drugim kvalitetu života manja u urbanim područjima (Francuska, Austrija, Njemačka, Irska). Pristup javnom prijevozu može poboljšati pristup uslugama za koje je često potrebna fizička prisutnost, kao što su zdravstvene usluge, ali i kulturne i socijalne usluge. Iako to vrijedi i za urbana i za ruralna područja, bolja prometna povezanost češće je potrebna u ruralnim područjima.

Rivza i Kruzmetra (2017.) analizirali su vertikalne i horizontalne promjene u poduzetništvu u razdoblju od 2009. do 2015. godine i njihovih učinaka na promjene u životnom prostoru na analiziranim područjima. Za potrebe istraživanja i za dubinsku analizu ovih procesa odabrana je regija Zemgale u Latviji. Podaci su obrađeni metodama kvantitativne (rast) i kvalitativne (strukturne promjene) statističke analize. U procesu analize podataka primijećen je trend rasta gospodarskih procesa u Latviji kao cjelini. Rast poduzetništva dogodio se, kako u gradovima od nacionalnog značaja, tako i u ruralnim područjima koja su se sastojala od 110 općina. Osim toga, rast je bio brži u ruralnim područjima nego u gradovima. Rezultati pokazuju da nije postojala izravna uzročno-posljedična veza između gustoće naseljenosti ruralnih područja i gospodarske aktivnosti na ruralnim područjima. Na regionalnoj razini, gospodarski rast nacionalnog gospodarstva zabilježen je u svim regijama, te je bio veći od rasta u gradovima. Istraživanje je također pokazalo da analiza napretka pametnoga rasta i održivosti ruralnog prostora na regionalnoj razini još uvijek ne pruža stvarnu provedbu strategije lokalnoga pristupa. Naposljetku, nalazi istraživanja provedeni tijekom ovog istraživanja potiču autore da se usredotoče na učinke nematerijalnoga kapitala na vitalnost i održivost ruralnih područja u svojim budućim istraživanjima.

Poboljšanje kvalitete života strateški je prioritet Europske unije, a samim tim je i cilj razvojne politike za ruralna područja. Moser i sur. (2019.) primjenjuju višedimenzionalni koncept kvalitete života koji je razvijen u 1960-im i 1970-im godinama na području Njemačke u razdoblju od 2007. do 2013. Cilj analize bio je istražiti u kojoj mjeri prostorna raspodjela subvencija kompenzira nedostatke u dimenzijama kvalitete života te odražava li se ciljna orijentacija. U analizi utjecaja kombinirali su se rezultati procjene mjera s dimenzijama kvalitete života te su procijenjeni zajedno s dostupnim financijskim podacima. Rezultati pokazuju da je poboljšanje kvalitete života ostvareno programom ruralnog razvoja postignuto samo u pojedinim područjima Njemačke. U svim saveznim državama koje su promatrane, najveći pozitivni učinci prikazani su u dimenzijama „uvjeti u prebivalištu“ i „osobne aktivnosti (slobodno vrijeme i dr.)“. Ovim je višedimenzionalnim konceptom cilj „poboljšanja kvalitete života“ u potpunosti razrađen za potrebe kreiranja politika. U tom je procesu, međutim, postalo jasno da je teško objektivno procijeniti učinke politike na kvalitetu života u ruralnim područjima. U radu se također navodi da nacionalne politike imaju najveći utjecaj na napore za poboljšanje kvalitete života na saveznoj, državnoj i okružnoj razini. Glavna područja politike su ekonomska i politička tržišta rada, kao i socijalna politika.

Franić i Kovačićek (2019.) donose pregled profesionalnoga statusa žena iz ruralnih područja u EU. Autorice istražuju njihov radni status i položaj na tržištu rada u ruralnim područjima u najrelevantnijim državama članicama. Studija donosi prikaz najboljih praksi provedenih u državama članicama i završava preporukama o politikama koje bi mogle poboljšati razinu zaposlenosti i pravni status žena koje žive u ruralnim područjima EU-a. Rezultati istraživanja pokazuju da žene u ruralnim područjima EU čine 45% ekonomski aktivnoga stanovništva i oko 40% ih radi na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Unatoč ukupnom porastu stope zaposlenosti žena u Europi, uključujući pretežno ruralna područja, i dalje postoje značajne razlike među državama EU. Prema analizi, zaposlenost žena

u ruralnim regijama EU (u dobi od 15-64 godine) povećala se za gotovo 2% u razdoblju 2013.-2017. Najveći porast udjela zaposlenih žena u ruralnim regijama zabilježen je u Mađarskoj (17,1%), a slijede Španjolska, Litva i Hrvatska s oko 12%. U dobnoj kategoriji od 20-64 godine, zemlje u kojima su registrirane najviše stope su Švedska, Njemačka, Austrija i Velika Britanija, dok su u Italiji, Grčkoj i Hrvatskoj te stope najniže. Prosječna stopa samozaposlenih žena u ruralnim područjima EU je oko 38%. U nekim se europskim zemljama pojavljuje novi fenomen koji pokazuje da se visoko obrazovane žene sve više žele preseliti na selo kako bi obavljale svoje profesionalne aktivnosti. One su svjesnije rodne nejednakosti, imaju veću moć pregovaranja i, stoga, postižu bolju usklađenost radnoga i životnog odnosa sa svojim partnerima. Stopa nezaposlenosti u ruralnim područjima počela je opadati tijekom 2013.-2017. godine; žene su više pogođene nezaposlenošću nego muškarci (7,1% u usporedbi sa 7,6%). Najveća stopa nezaposlenosti žena registrirana je u ruralnim regijama u Grčkoj. Bruto satnica žena bila je u prosjeku 16,2% niža od zarade muškaraca u EU-28; prema statističkoj analizi podataka, razlika u plaćama po spolu kretala se od 5,2% u Rumunjskoj do 25,3% u Estoniji. Razlika u mirovinama, po spolu, iznosila je 37,6% u dobnoj skupini starijih od 65 godina, a u ruralnim je područjima veća za 10%. Učinkovite politike za neformalne radnike iziskuju bolju statistiku u pogledu spola, posebice u onim kategorijama zapošljavanja koje su obično nevidljive, poput radnika u domaćinstvu i onih koji rade od doma. Stope zaposlenosti žena ovise o nekoliko ključnih čimbenika: obrazovnoj i kvalifikacijskoj razini, statusu majčinstva, obiteljskoj situaciji, broju i dobi djece.

Zanimanje donositelja odluka u Europskoj uniji za ruralna područja s godinama je raslo te su planirane aktivnosti za pojedine regije. Tako je 2005. osnovan Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj koji funkcionira od 2007. godine. Stvaranjem ovoga fonda Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) postaje važan instrument za promicanje ruralnih područja. Pažnja na ruralna područja potaknuta je slabostima i nedostacima u kojima se te regije nalaze. Primjerice, ruralna područja zaostaju za urbanim područjima u pogledu BDP-a *per capita* (p.c.), stopi zaposlenosti žena i razini obrazovanja stanovništva. S druge strane, u mnogim ruralnim područjima dolazi do širenja klastera, kao što je prerada hrane ili druge industrijske djelatnosti koje su igrale bitnu ulogu za poboljšanje ekonomije situacije tih područja. Zahvaljujući poboljšanju prometne infrastrukture, nastao je velik broj ruralnih regija koje su iskorištavale svoje prednosti, kao što su čisti okoliš, kulturna baština i atraktivni krajolik. Potražnja za takvim načinom života dovela je do migracija u ruralna područja, kao što je slučaj u Francuskoj, Velikoj Britaniji, Italiji te u Poljskoj i Mađarskoj (Europska komisija, 2006.). Ruralno tako postaje sve više privlačno za stanovnike urbanih područja koji žele mir i ne može se više govoriti o ruralnom području kao „zaostalom“ mjestu. Situacija u južnim dijelovima Europske unije je složenija jer se još uvijek bilježi pad stanovništva. Najveći problem su područja do kojih je teško doprijeti, kao što su ona koja se nalaze u planinskim regijama. Prema podacima Europske komisije (2006.) ta najudaljenija područja još uvijek ovise isključivo o poljoprivredi, suočavaju se s niskim prihodima i niskom stopom zaposlenosti, nepovoljnom demografskom situacijom, lošim mogućnostima za žene i mlade te sporijim razvojem tercijarnog sektora.

U zapadnim se zemljama odvijaju dva procesa demografskih promjena: (1) dugotrajni trend „urbanizacije“ koji privlači stanovništvo iz udaljenijih ruralnih područja u urbana, te (2) pristupačna ruralna područja. Potonji se odnosi na osobe koje pod pritiskom urbanoga načina života sele u ruralnija područja koja su infrastrukturno povezana (Europska komisija, 2008.). Stanovnici koji su napustili ruralna područja vraćaju se u svoja rodna mjesta. U istočnim zemljama Europske unije izražen je ruralni egzodus, posebno u glavne gradove, a postoje i migracije u inozemstvo, što dovodi do osiromašenja ruralnih područja. Najčešći razlozi koji dovode do egzodusa ogledaju se u visini dohotka i zaposlenosti. Prema Europskoj zakladi za poboljšanje životnih i radnih uvjeta (2006.), stanovanje u ruralnim područjima lošije je od onih u urbanim. Mladi koji su nezaposleni, niskokvalificirani i s malim prihodima najčešće prijavljuju najgore uvjete stanovanja. Ove pojave nisu toliko prisutne u sjevernim državama članicama EU koliko u južnim, poput Italije, Grčke i Portugala.

Stopa zaposlenosti u ruralnim područjima EU-28 za osobe od 20 do 64 godine iznosila je 72,2% u 2017. godini, što je najviša stopa zaposlenosti koja je zabilježena u EU. Ta je stopa viša za muškarce nego za žene u svim članicama EU, ali je smanjen jaz u zaposlenosti na razini EU. Od 2002. godine, najveće povećanje stope zaposlenosti žena zabilježeno je na Malti, u Bugarskoj i Njemačkoj. U 2017. godini na Islandu je utvrđena najviša stopa zaposlenosti žena (84,5%) i Švedskoj (79,8%), dok je najniža stopa zaposlenosti žena u Grčkoj (48%) i Italiji (52,5%) (Franić i Kovačiček, 2019.). Na stope zaposlenosti utječu razlike u spolu, ali i različite razine obrazovanja. Ovi podaci pokazuju da žene u ruralnim područjima imaju manju mogućnost zapošljavanja od onih u urbanim. Zadnjih 10 godina stopa zaposlenosti žena u ruralnim područjima je oko 45%.

Stanovništvo Europe sve je starije što je posljedica nižega nataliteta i povećanja životnog vijeka. Očekivano trajanje života na istoku Europe niže je od mediteranskih i sjevernih zemalja. Tako je, primjerice, u Litvi očekivani životni vijek 65 godina, 77 u Grčkoj, Italiji i Norveškoj, 75 u Rumunjskoj i 83 u Italiji, Španjolskoj i Francuskoj. Osobe starije od 65 godina čine više od 15% stanovništva u većini zemlja. Iznimke su Irska, Litva i Slovenija gdje je postotak starijih veći od europskoga prosjeka. Starenje ruralnoga stanovništva stvara potencijalne probleme za održivost zajednice jer mladi ljudi nemaju mogućnost pronalaska posla i tako ne mogu pridonijeti financijskoj održivosti zajednice u kojoj žive (OECD, 2006.).

3. Metodologija

U radu su analizirani socioekonomski pokazatelji stanovništva ruralnih područja sjevernih i južnih zemalja Europske unije. Sjevernim zemljama pripadaju: Finska, Švedska, Danska, Njemačka, Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Irska, Austrija, Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, Estonija, Litva, Latvija. Bugarska i Rumunjska geografski pripadaju jugoistočnoj Europi pa su svrstane u jug. Također, Francuska dijelom pripada sjeveru, dijelom jugu s obalom na Sredozemnom moru i otokom Korzikom pa je također svrstana u jug. Ostale zemlje juga su Slovenija, Hrvatska, Italija, Grčka, Malta, Cipar, Španjolska i Portugal.

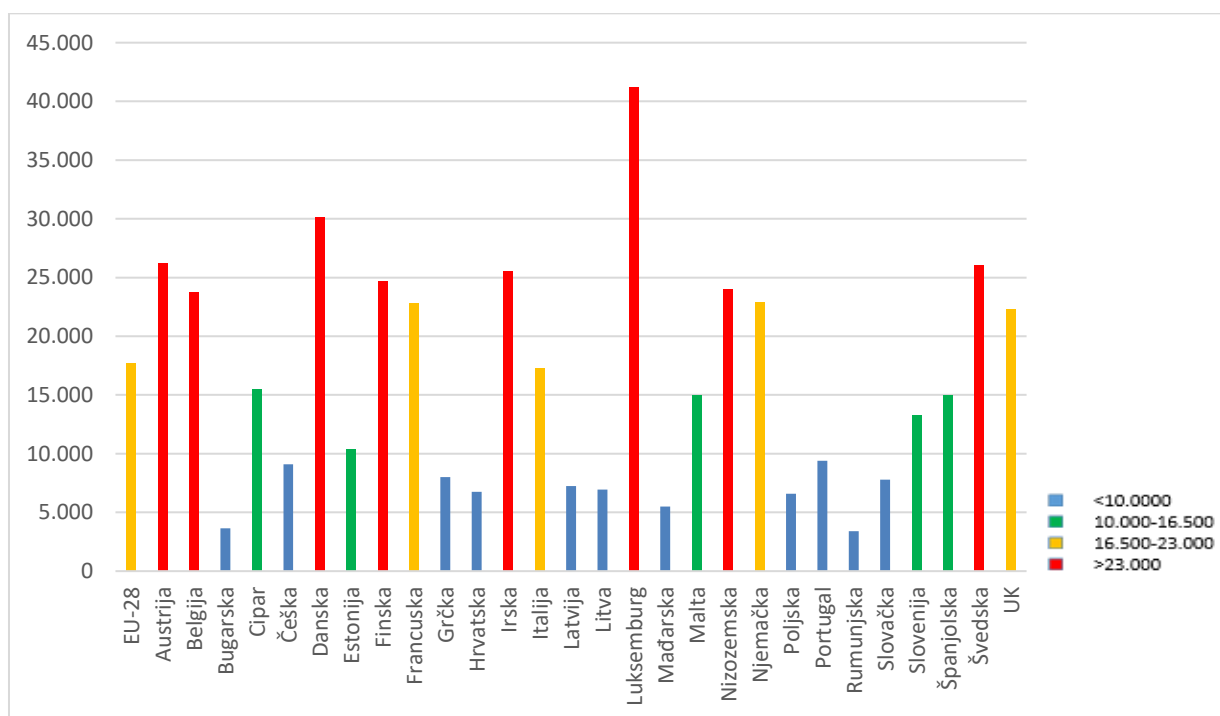
Socio-ekonomska obilježja odnose se na podatke o ekvivalentnom raspoloživom dohotku, troškovima stanovanja, nezaposlenost, te razinu samoprocjene zadovoljstva zdravstvenog stanja. Podaci se odnose na razdoblje od 2014.-2018, (osim za dohodak, koji se odnosi samo na 2018. godinu), populaciju iznad 18 godina i ukupno stanovništvo (muškarci i žene). Statistički podaci koji su korišteni preuzeti su sa stranica Eurostata. Dohodak se mjeri pomoću pokazatelja koji se zove ekvivalentni raspoloživi dohodak. Radi se o medijanu distribucije ekvivalentnoga raspoloživog dohotka. Ekvivalentni raspoloživi dohodak je neto dohodak kućanstva iskazan po jednom "ekvivalentnom odraslom" članu kućanstva (ukupan broj članova svodi se na broj ekvivalentan ili odgovarajuć odraslim osobama). "Ekvivalentni" raspoloživi dohodak u nas se prevodi i kao "odgovarajući" raspoloživi dohodak. Europska unija obično tu mjeru koristi za analizu životnoga standarda unutar ekonomija svih država članica. Na taj se način stanovništvo dijeli u dvije skupine: jedna koja obuhvaća polovicu stanovništva s razinom raspoloživoga dohotka iznad medijana te druga koja je ispod medijana.

Prema definiciji Međunarodne organizacije rada (eng. *International Labour Organisation*, ILO), stopa nezaposlenosti je broj nezaposlenih osoba u postotku radne snage. Radna snaga ukupni je broj zaposlenih i nezaposlenih u dobnoj granici koja je određena za mjerenje ekonomski aktivnoga stanovništva. Ono obuhvaća osobe koje su: (1) tijekom svoga referentnog razdoblja bile bez posla, (2) tijekom toga razdoblja bile su u svakom trenutku na raspolaganju za posao, te (3) tražile posao, odnosno poduzimale sve akcije u cilju pronalaženja posla. Dva su načina na koji se prikupljaju podaci o nezaposlenosti; osnovni se odnosi na evidenciju nezaposlenih koji su prijavljeni na zavodu za zapošljavanje, a drugi je periodično anketiranje uzoraka radne snage.

4. Socio-ekonomska obilježja života u ruralnim područjima Europske unije

4.1. Ekvivalentni raspoloživi dohodak

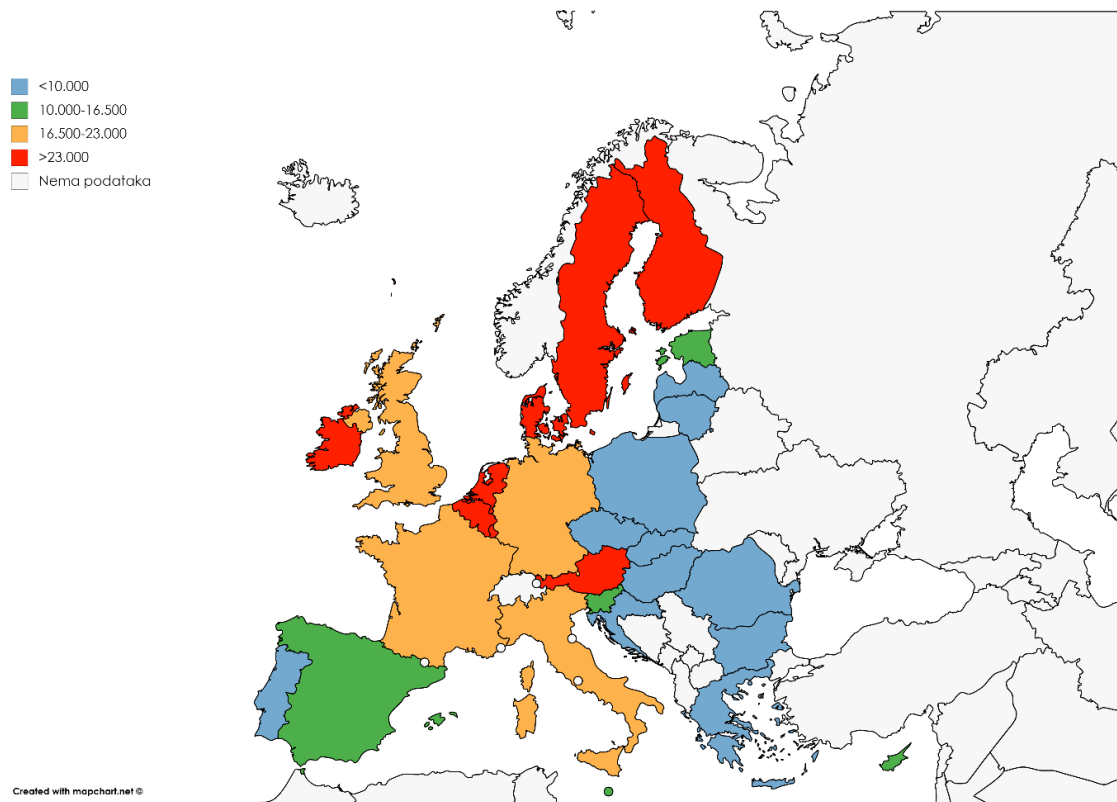
U grafikonu 4.1.1. (Prilog 8.1.) prikazane su zemlje članice EU-28 prema ekvivalentnom raspoloživom dohotku u 2018. godini. Iz grafikona 4.1.1., odnosno slike 4.1.1. i tablice 4.1.1. vidljiv je jaz između zemalja članica, posebno sjevera i juga. Prosjek ekvivalentnoga neto dohotka EU-28 u 2018. bio je 16.480 €. U skladu s tim, države članice moguće je podijeliti u četiri grupe: one sa ekvivalentnim neto dohotkom ispod 10.000 €, između 10.000 i 16.500 €, između 16.500 i 23.000 € te iznad 23.000 €. Zemlje po pojedinim kategorijama su vidljive u Tablici 2. Geografski gledano, države članice koje imaju >23.000 € izjednačenoga neto dohotka pripadaju sjevernoj Europi. Između 16.500 i 23.000 € u južnoj Europi imaju jedino Italija i Francuska. Južne EU zemlje koje imaju 10.000-16.500 € su samo Španjolska, Cipar i Slovenija. Manje od 10.000 € imaju većim dijelom južne zemlje, a od sjevernih dvije baltičke zemlje te zapadni dio sjevera Europe. Na slici 4.1.1 kartogram je ekvivalentnog neto dohotka. Jasno je vidljivo da su crvenom bojom označene zemlje koje imaju >23.000 €, a nalaze se među sjevernim članicama.

Grafikon 4.1.1. Ekvivalentni raspoloživi neto dohodak (€) u 2018.

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostatu

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en – pristup 02.05.2020.

Slika 4.1.1. Ekvivalentni raspoloživi neto dohodak (€)

Izvor: Obrada autora prema podacima Eurostatu

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en – pristip 02.05.2020.

Tablica 4.1.1. Popis država članica sjevera i juga EU-28 prema ekvivalentnom raspoloživom neto dohotku (€)

€	Sjever EU	Jug EU
<10.000	Češka,	Bugarska,
	Latvija,	Grčka,
	Litva,	Hrvatska,
	Mađarska,	Portugal,
	Poljska,	Rumunjska,
10.000-16.500	Slovačka,	
	Estonija	Španjolska,
		Cipar,
16.500-23.000		Malta,
		Slovenija
>23.000	Njemačka,	Francuska,
	UK	Italija
	Belgija,	
	Danska,	
	Irska,	
	Luksemburg,	
	Nizozemska,	
	Austrija,	
	Finska,	
	Švedska	

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en – pristip 02.05.2020.

4.2. Troškovi stanovanja

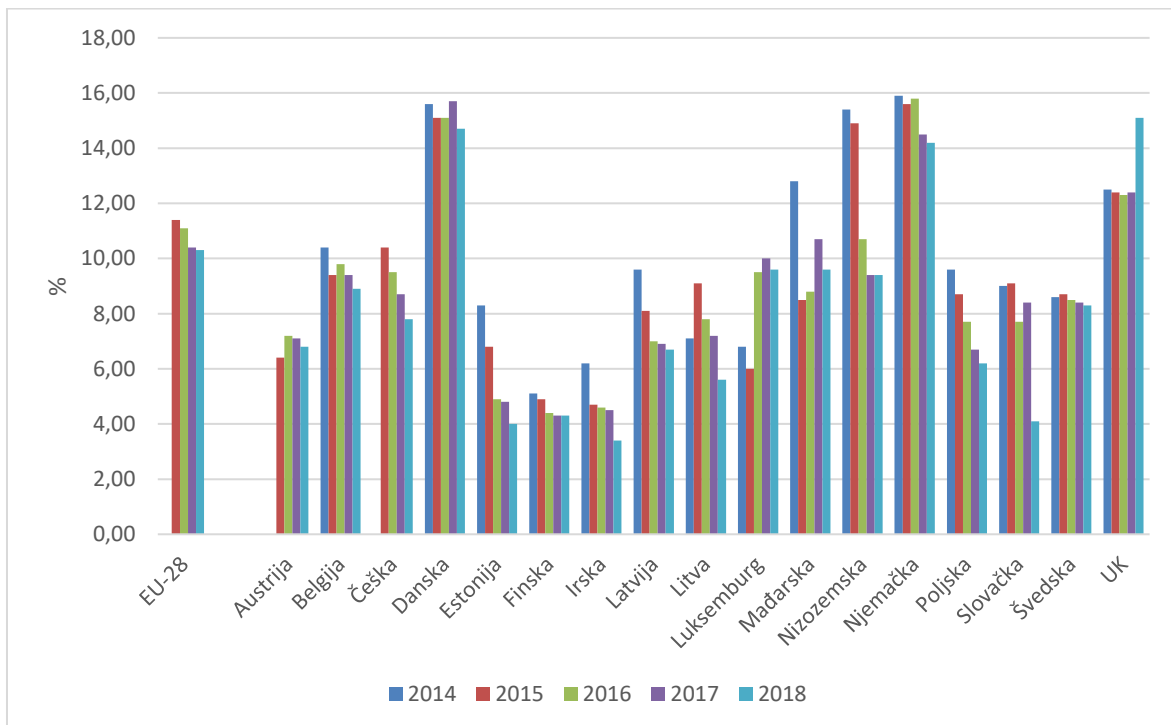
U kontekstu materijalnoga životnog standarda, stanovanje je temeljna karakteristika. Većina ljudi teži adekvatnom prostoru za stanovanje te privatnosti za obitelj. Posljednjih desetljeća moderni stil života i potrebe za stanovanjem drastično su se promijenile kao posljedica raznih socijalnih faktora (promjene u percepciji tradicionalne obitelji i stupnju neovisnosti unutar obitelji, zamjena privatnih životnih prostora raznim drugim pogodnostima, pretvaranje životnoga prostora kao mjesta za multifunkcionalno, povećana mobilnost i nove informacijske tehnologije koje su utjecale na globalizaciju, a samim time i na individualnost) (Kincl i Deliđ, 2002.).

Kvaliteta stanovanja širok je pojam te obuhvaća razna pitanja koja su povezana, ne samo sa stanom i privatnosti, već i sa kvalitetom prostora gdje ljudi žive. Kvaliteta se može odnositi na strukturna pitanja stambenoga prostora, kao što su vlažni zidovi, krov koji propušta, cijevi iz kojih curi voda, nemogućnost zagrijavanja prostora u hladnim mjesecima, pretrpan te prenapučen prostor i sl. Sve te karakteristike mogu biti povezane sa negativnim zdravstvenim ishodima, odnosno lošim mentalnim i fizičkim zdravljem. Obitelji s niskim dohotkom imaju veću vjerojatnost nekvalitetnog stanovanja koje može naštetiti zdravlju. Procjena kvalitete stanovanja daje potrebne informacije o trenutnom stanju stambenoga fonda, kao i važne informacije za buduće projekte i uvid u trenutne želje i potrebe korisnika (Brkanić, 2017.).

Prema podacima Eurostata (2016.), oko 15,4% stanovnika EU-28 živjelo je u stanu s vlažnim zidovima, krovom koji curi, truleži podova ili okvira prozora, a gotovo polovica njih, 8,7%, nisu uspjeli adekvatno održavati dom toplim. U prenapučenom kućanstvu živjelo je 16,6% stanovnika EU-28, pri čemu se najveći dio odnosio na gradove. Jasno je da ljudi u gradovima žive uglavnom u stanovima, a ne u kućama te je cijena tih nekretnina znatno veća nego onih u ruralnim područjima. Visoke cijene nekretnina u gradskim područjima navele su ljude na odluku o preseljenju u prigradska ili ruralna područja. Pojedinci se odlučuju na boravak u prirodnim okruženju, mirnijem te većem mjestu za stanovanje koje uključuje okoliš oko kuće. S druge strane, prihvatili su činjenicu da svaki dan moraju putovati i po desetke kilometara. Ruralna područja izrazito su rasprostranjena, što ne čudi zašto se ljudi odlučuju na stanovanje u kući. U 2015. godini, skoro četvrtina (22,8%) stanovništva EU-28 živjela je na ruralnom području i u kući, dok je 4,9% živjelo na ruralnom području i u stanu (Eurostat, 2016.).

Stopa preopterećenja troškovima stanovanja u EU-28 u 2018. iznosila je 10,3 %. Radi se o postotku stanovništva iz kućanstava čiji ukupni troškovi stanovanja predstavljaju više od 40% ukupnoga raspoloživog dohotka kućanstva. U grafikonu 4.2.2. (Prilog 8.2.) prikazane su zemlje članice sjevera Europe. Prema podacima za 2018. najveće opterećenje troškovima stanovanja imaju Ujedinjeno Kraljevstvo (15,1%), Danska (14,7%) i Njemačka (14,2%). Promatrajući razdoblje od 2014. do 2018., najveće opterećenje u troškovima stanovanja zabilježen je u Ujedinjenom Kraljevstvu, gdje je 2014. stopa troškova stanovanja iznosila 12,5 % a 2018. 15,1 %. Luksemburg je također bilježio značajan rast, sa 6,8% 2014. do 10% 2017.

te blagi pad na 9,6% 2018. Austrija je bilježila blagi rast od 0,2%. Najveći pad troškova stanovanja imala je Nizozemska, gdje je 2014. godine stopa troškova stanovanja iznosila 15,4% a 2018. pala je na 9,4%. Estonija je 2014. imala stopu troškova od 8,3%, a 2018. 4%, što čini pad od 4,3%. Također, Slovačka je odnosu na 2014. zabilježila značajan pad od 4,9%. Najmanje promijene u promatranom razdoblju zabilježene su u Austriji, Belgiji, Finskoj te Švedskoj, gdje se stopa promjene opterećenja troškovima stanovanja kreće u intervalu $\pm 1,5\%$.

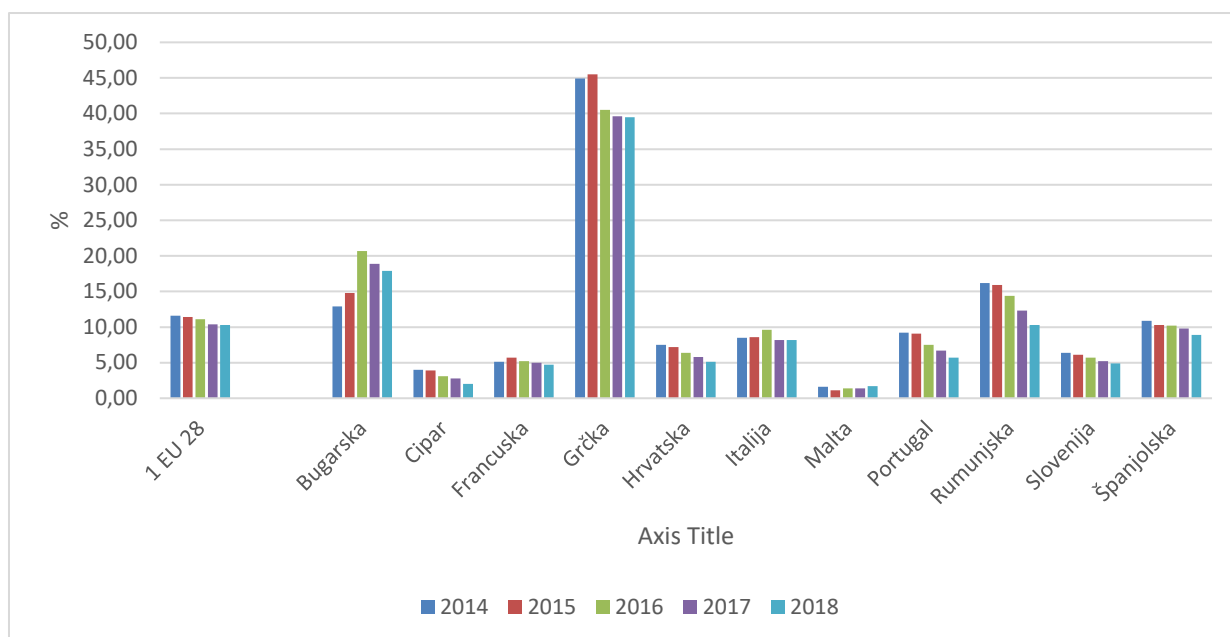

Grafikon 4.2.2. Troškovi stanovanja sjevernih zemalja EU-a i prosjek EU-28 u razdoblju od 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvh101&lang=en - pristup 04.05.2020.

Među južnim zemljama članicama (Grafikon 4.2.3., Prilog 8.3.) najveći udio troškova stanovanja zabilježen je u Grčkoj s nevjerojatnih 45,5 % u 2015. godini, a nešto manje 2018. (39,5%). Slijedi Bugarska, koja je u promatranom razdoblju zabilježila porast troškova stanovanja. Tako je najmanji udio troškova stanovanja zabilježen 2014. godine (12,9%). Taj je broj rastao te je 2018. iznosio 17,9%. Rumunjska je također imala nešto veću stopu troškova stanovanja 2014. godine u odnosu na ostale zemlje, ali isto tako i pad 2018. godine. Najmanje opterećenje troškovima stanovanja 2018. godine imali su Cipar (2%) i Malta (1,7%). Manje od 5% imale su Francuska i Slovenija koje su također imale najmanja odstupanja tijekom godina.

Grafikon 3. Troškovi stanovanja južnih zemalja EU-a i prosjeka EU-28 u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 04.05.2020.

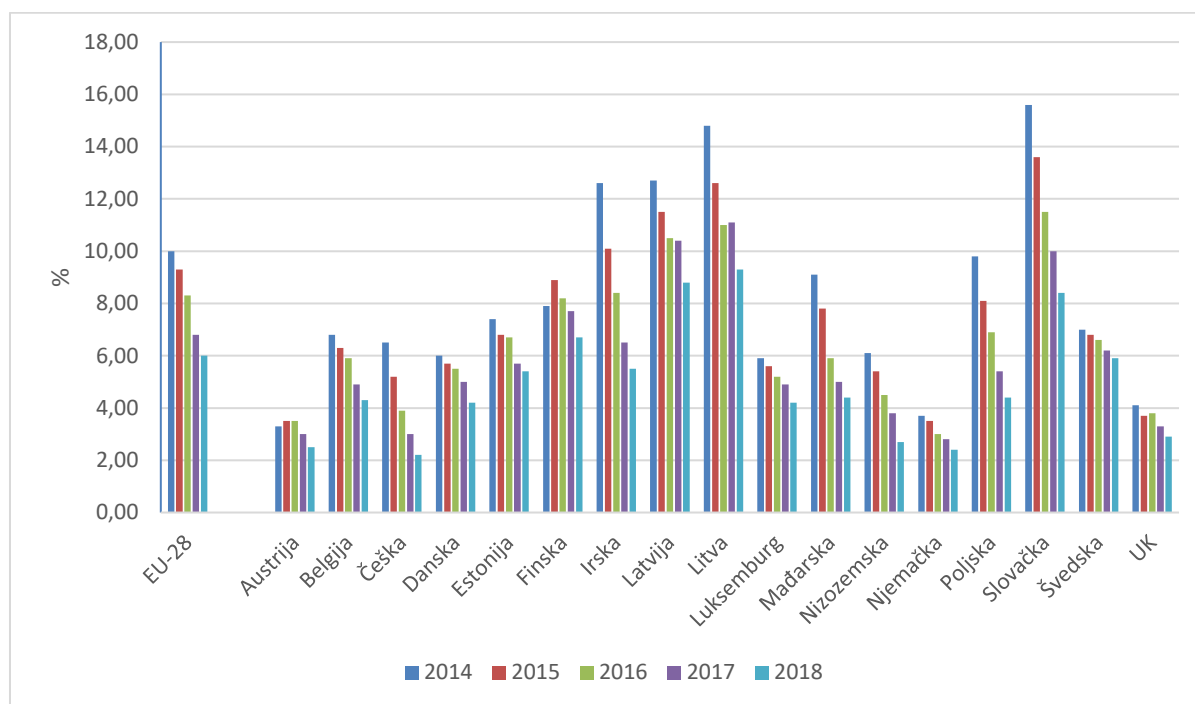
4.3. Nezaposlenost

Nezaposlenost daje odgovor o stanju gospodarstva, uspješnosti provođenja gospodarske politike te je mjerilo težine socijalnih slučajeva i razlika u društvu (ILO, 2020.). Prema Bejakoviću (2003.), nezaposlenost je stanje u kojem se dio radno sposobnih članova društva ne može zaposliti primjereno svojim sposobnostima i kvalifikacijama, uz uobičajenu plaću. U nezaposlene se ubrajaju i svi članovi društva koji su djelomično zaposleni, ali njihova radna snaga nije u punoj mjeri iskorištena, ne rade puno radno vrijeme i nemaju primanja dostatna za normalno uzdržavanje (Bejaković, 2003.).

Uz BDP i stopu inflacije, nezaposlenost čini jednu od tri glavne makroekonomske varijable. Nezaposlenost se smatra jednim od najvećih problema društva i pojedinaca općenito (Kljaić, 2001.). Stopa nezaposlenosti važan je pokazatelj i sa socijalne i ekonomske dimenzije. Rast nezaposlenosti rezultira gubitkom dohotka za pojedince, povećanim pritiskom u vezi s društvenom potrošnjom na socijalna davanja i smanjenjem poreznih prihoda (Eurostat, 2020.). Glavni izvor prihoda za većinu kućanstava koji utječe na ekonomsku situaciju je zaposlenost njezinih članova. Stopa dugotrajne nezaposlenosti, koja se definira kao postotak nezaposlenih 12 ili više mjeseci, tijekom 2019. godine u EU-28 prosječno je iznosio 41,8%.

Najveći pad nezaposlenosti u promatranom razdoblju (Grafikon 4.3.4., Prilog 8.4.) imala je Irska koja je 2014. bilježila pad od 12,6%, a 2018. godine 5,5%, što čini pad za 7,1%. Zamjetan pad ostvarila je i Češka, gdje je 2014. stopa nezaposlenosti bila 6,5%, a 2018. godine tek 2,2%, što znači pad od 4,3%. Također, Češka je zadnjih promatranih godina imala ujedno i

najmanju stopu nezaposlenosti (2,2%). Nakon Češke slijedi Njemačka (2,4%), Austrija (2,5%), Nizozemska (2,7%), te UK (2,9%). Najveću stopu nezaposlenosti 2018. imale su Litva (9,3%), Latvija (8,8%) i Slovačka (8,4%).

Grafikon 4.3.4. Nezaposlenost sjevernih zemalja EU-28 i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

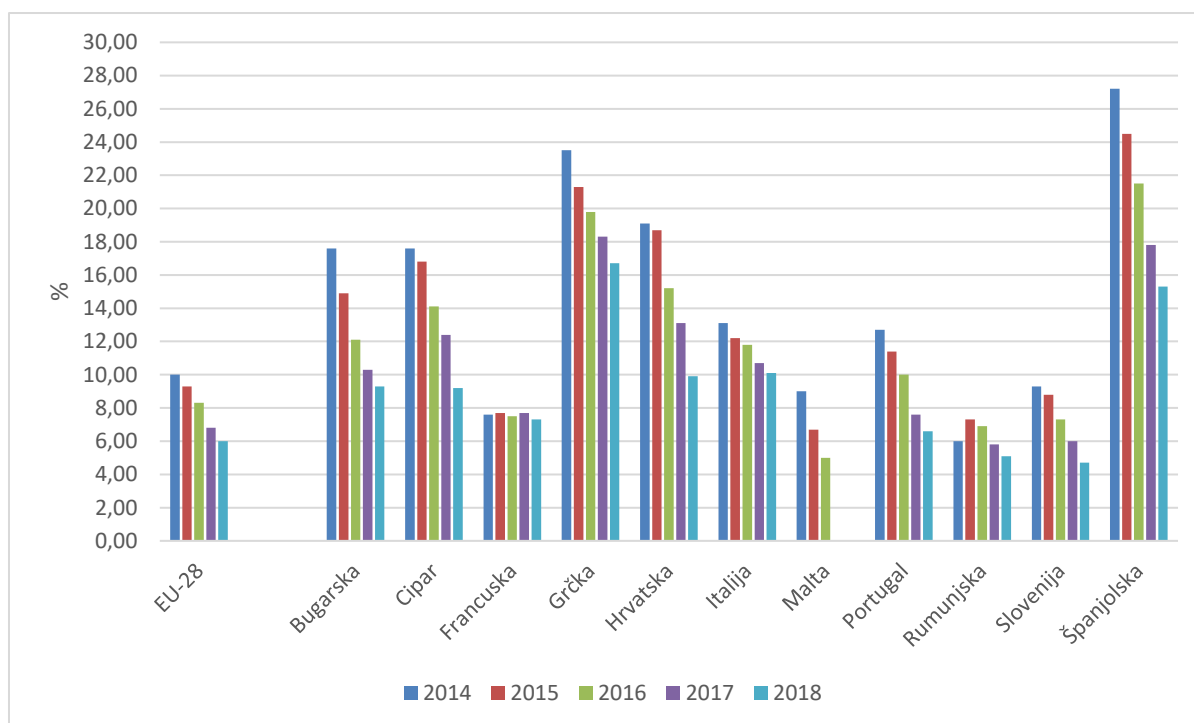
Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> – pristup 05.05.2020.

Najveću stopu nezaposlenosti od južnih zemalja EU-28 2014. godine imale su Španjolska (27,2%), Grčka (23,5%), Hrvatska (19,1%) te Bugarska i Cipar sa 17,6% (Grafikon 4.3.5., Prilog 8.5.). S druge strane, najmanji broj nezaposlenih imale su Slovenija (9,3%), Malta (9%), Francuska (7,6%) te Rumunjska (6%).

Bugarska je 2015. imala nezaposlenost od 14,9% što čini pad od 2,7% u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, Cipar je 2015. bilježio stopu od 14,9%, što čini pad od 0,8%. No u cjelokupnom promatranom razdoblju Bugarska je do 2018. zabilježila pad od 8,3%, a Cipar 8,4%. Najveću stopu pada imale se Španjolska (11,9%) i Hrvatska (9,2%). Najmanje promjene nezaposlenosti uz stalnu ravnotežu imale su Francuska (0,3%) i Rumunjska (0,9%). Nezaposlenost se tijekom godina smanjivala u svim zemljama, a 2018. najmanje nezaposlenih imale su Slovenija (4,7%) Rumunjska (5,1%) i Portugal (6,6%). S najviše nezaposlenih u 2014. godini, Španjolska je 2018. imala stopu od 15,3% nezaposlenih, ali je ispred nje bila Grčka (16,7%). Slijede ih Italija (10,1%) i Hrvatska (9,9%).

Grafikon 4.3.5. Nezaposlenost južnih zemalja EU-28 prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> – pristup 05.05.2020.

4.4. Zdravstvene usluge

Zdravlje je glavna odrednica za kvalitetan život i sposobnost sudjelovanja u društvenim aktivnostima. Većina stanovništva Europske unije složila bi se da je pristup osnovnoj zdravstvenoj zaštiti po pristupačnim cijenama osnovna potreba. Mogućnost plaćanja troškova medicinskih usluga povezana je s raspodjelom dohotka. Stanovništvo iz ruralnih područja ima veću vjerojatnost nekorištenja tih usluga zbog putovanja na velike udaljenosti, s obzirom da je većina medicinskih usluga koncentrirana u gradovima. Duljina liste čekanja također predstavlja jedan od čimbenika koji utječu na korištenje medicinskih usluga.

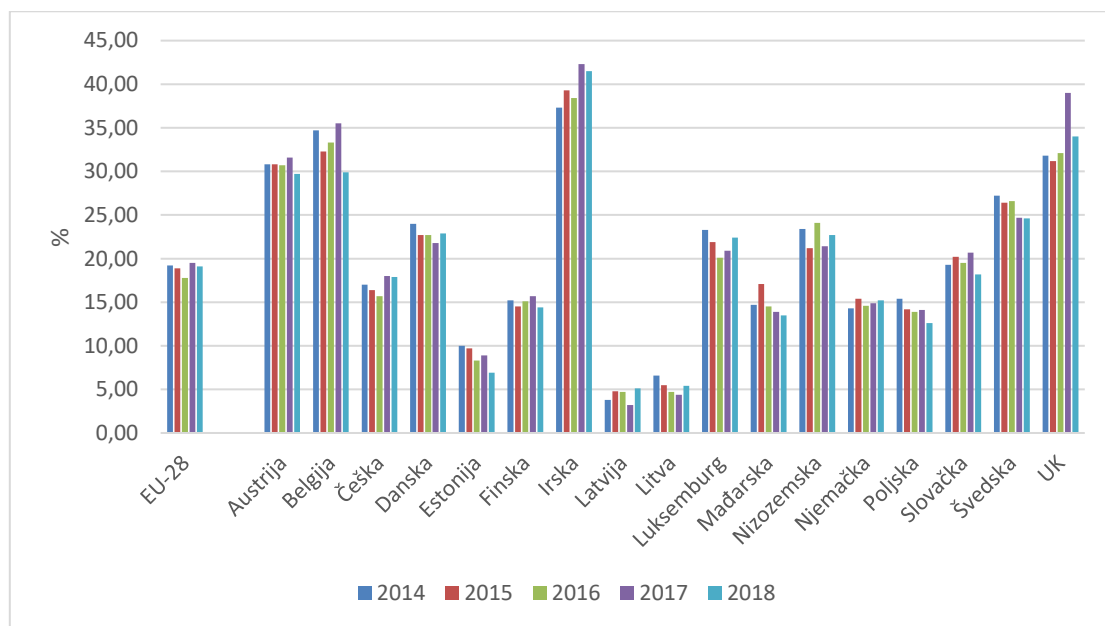
Kako bi se dobio uvid u zdravstveno stanje, Eurostat prati doživljaj ili percepciju zdravlja među stanovništvom. Ispitanici imaju mogućnost odabrati jednu od pet kategorija ili stupnjeva kojom iskazuju vlastito poimanje stanja svoga zdravlja, i to: vrlo dobro, dobro, osrednje, loše ili vrlo loše. U 2016. godini dvije trećine stanovništva EU-28, odnosno 66,7% percipiralo je ili doživljavalo svoje zdravstveno stanje kao *dobro* ili *vrlo dobro* (Eurostat, 2018).

Grafikoni 6. – 15. prikazuju godišnje proporcije pojedinih stupnjeva doživljaja zdravstvenoga stanja (*vrlo dobro*, *dobro*, *srednje*, *loše* i *vrlo loše*) stanovnika sjevernih i južnih država članica EU.

Stanovništvo sjevera Europe (Grafikon 4.4.6., prilog 8.6.), koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *vrlo dobro*, najviše je zabilježeno u Irskoj, gdje je 2014. godine iznosilo 37,3%, a stupanj se do 2018. povećao na 41,5%, s tim da je 2017. iznosio nešto više (42,3%) nego zadnje,

promatrane godine. Slijedi UK, gdje je 2017. godine zabilježeno 39% slučajeva koji svoje zdravstveno stanje opisuju kao *vrlo dobro*. Tijekom 2018. broj je pak pao na 34%. Između 20-30% također imaju Austrija, Belgija, Danska, Luksemburg, Nizozemska te Švedska. Zanimljivo je da sve navedene zemlje bilježe pad *vrlo dobrog* zdravstvenog stanja. Npr., Austrija je najveći stupanj zadovoljstva imala 2017. (31,6%), a 2018. taj je broj iznosio 29,7%. Također, u Belgiji je *vrlo dobro* zdravstveno stanje 2017. imalo 35,5%, a 2018. taj je broj pao za 5,6% i iznosio je 29,9%.

Zemlje koje su imale najmanje onih koji zdravstveno stanje percipiraju kao *vrlo dobro* bile su Baltičke zemlje. Latvija je 2014. imala samo 3,8% ocjena *vrlo dobro*, a 2018. 5,1%. Nešto veće zadovoljstvo vlastitim zdravljem tijekom 2014. imale su Estonija (10%) i Litva (6,6%). Taj broj je 2018. pao te je za Estoniju iznosio 6,9% te za Litvu 5,4%.

Grafikon 4.4.6. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje doživljavaju kao *vrlo dobro* u sjevernim zemalja EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

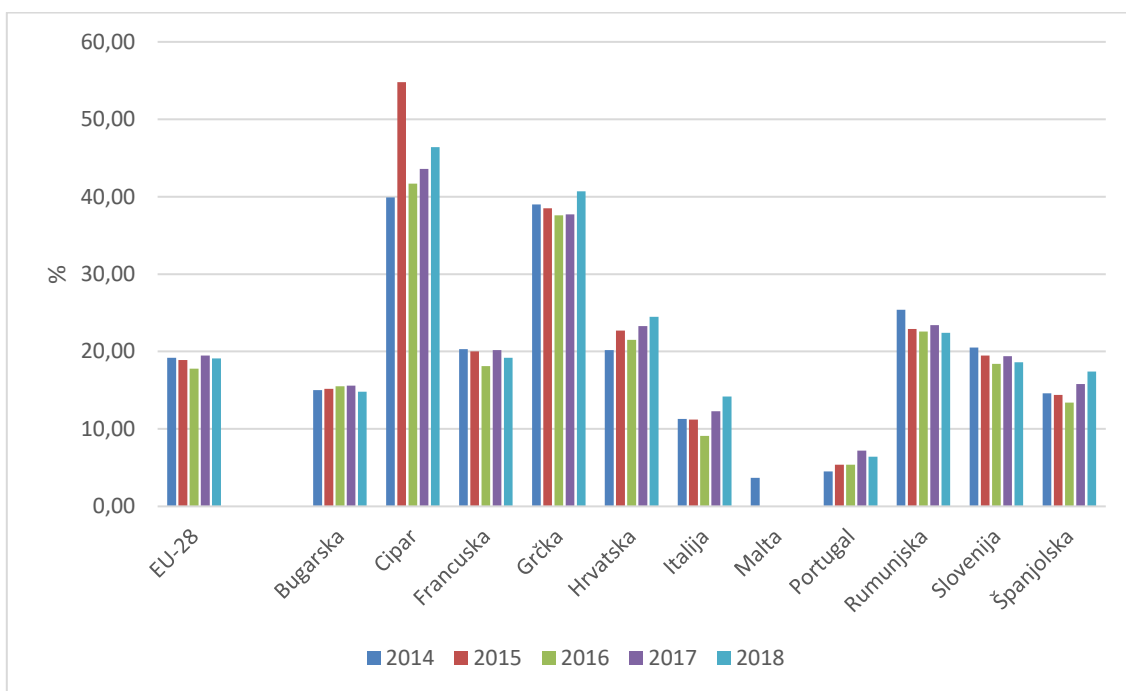
Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

Stanovnika južnih zemalja članica Europske unije koji svoje zdravstveno stanje opisuju kao *vrlo dobro* (Grafikon 4.4.7., Prilog 8.7.) najviše je zabilježeno na Cipru, gdje je 2015. godine udjel kategorije *vrlo dobro* bio 54,2%. Također, tijekom razdoblja 2014.-2018. Cipar je konstantno imao najveću stopu *vrlo dobrog* zdravstvenog stanja. Slijedi Grčka koja nakon Cipra bilježi najveću stopu *vrlo dobrog* zdravstvenog stanja, a 2018. iznosila je 40,7%. Između 20-30% bilježe Hrvatska, koja je sa 20,2% 2014. godine dosegla razinu 24,5% u 2018. godini, te Rumunjska koja 2014. bilježi stopu od 25,4% *vrlo dobrog* stanja, no tijekom godina je došlo do blagog pada te je 2018. stopa iznosila 22,4%. Nešto manje od 20% bilježe Francuska (19,2%), Slovenija (18,6%) i Španjolska (17,4%).

Najmanje *vrlo dobrog* zdravstvenog zadovoljstva zabilježeno je u Portugalu (4,5%) 2014. godine, a 2017. nešto veće (7,2%). Malta je 2014. godine imala 3,7% populacije u kategoriji *vrlo dobro* zdravstveno stanje. Daljnji podaci nisu dostupni.

Prosjek južnih zemalja u kategoriji *vrlo dobro* zdravstveno stanje tijekom godina iznosio je 21,3%, a najviše zadovoljstva bilo je tijekom 2015. i 2018. godine (22,5%) (Prilog 8.7.).

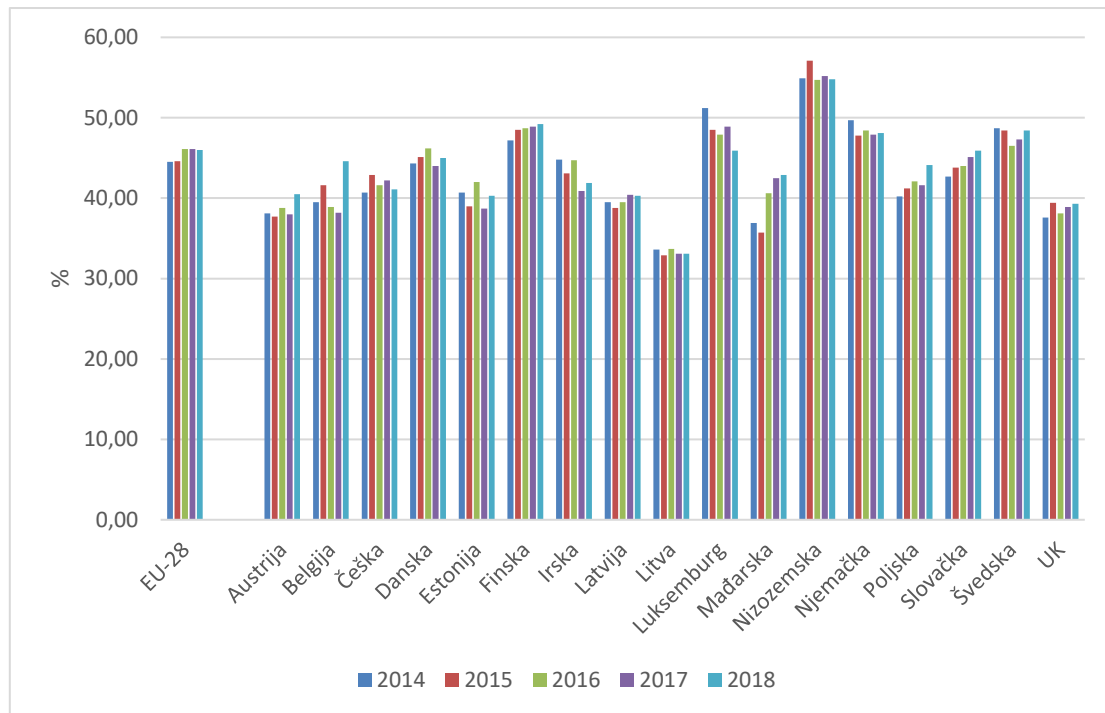

Grafikon 4.4.7. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *vrlo dobro* ujužnim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

U Grafikonu 4.4.8. (Prilog 8.8.) prikazano je *dobro* zdravstveno stanje sjevernih zemalja članica Europske unije. Nizozemska je zabilježila najveću stopu *dobrog* zdravstvenog stanja. 2015. koja je bila 57,1%. Nešto manja stopa zabilježena je 2018. godine (54,8%). Slijede Finska (49,2%), Švedska (48,4%) te Njemačka (48,1%). Većina zemalja bilježila je *dobro* zdravstveno zadovoljstvo koje je u bilo između 40 i 50%. Izuzetak su Litva, gdje je stopa iznosila 33,1%, te UK, gdje je stopa 39,3% za zadnju promatranu godinu. Najveća stopa porasta *dobrog* zdravstvenog stanja tijekom godina bila je u Mađarskoj (6%), Belgiji (5,1%) te Poljskoj (3,9%). Pad *dobrog* zdravstvenog stanja bio je najviše u Luksemburgu (-5,3%) i Irskoj (-2,9%).

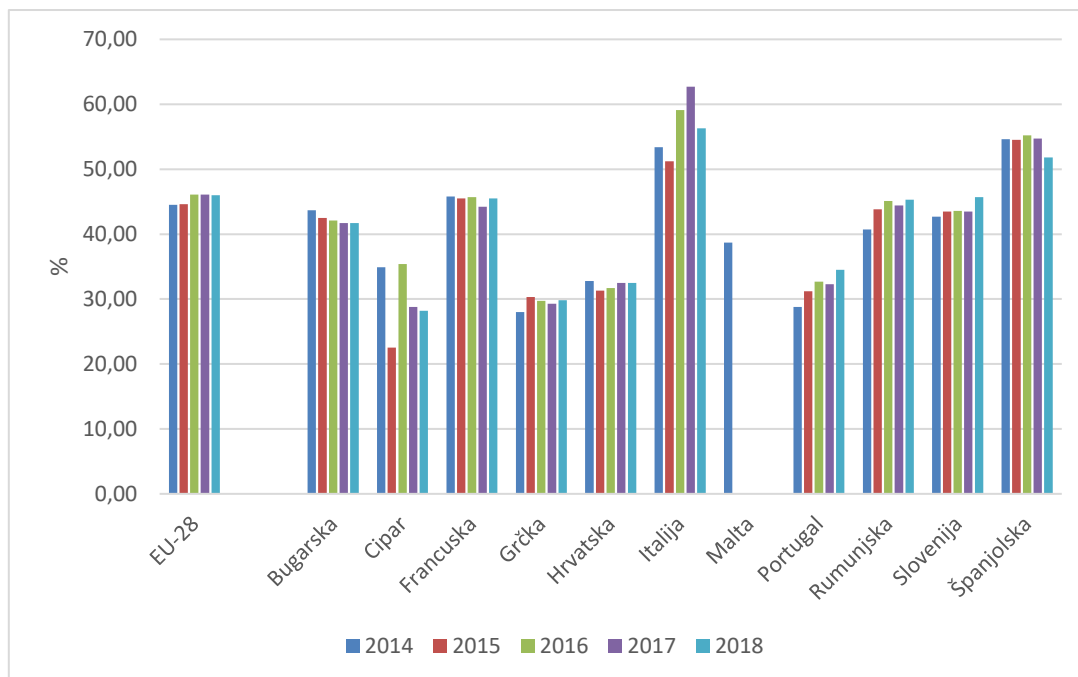
Grafikon 4.4.8. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *dobro* u sjevernim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

U kategoriji *dobro* zdravstveno stanje južnih zemalja Europske unije (Grafikon 4.4.9., Prilog 8.9.) Italija je tijekom promatranog razdoblja većinom imala najveću stopu u 2017. godini (62,7%). Nešto veću stopu u 2014. godini imala je Španjolska (54,6%), dok je Italija iste godine imala 53,4%. Španjolska je u promatranom razdoblju, nakon Italije, imala najveću stopu *dobrog* zdravstvenog stanja, gdje je 2016. bila najveća stopa od 55,2%, a 2018. nešto manja (51,8%). Isto tako, Španjolska je bilježila pad *dobrog* zdravstvenog stanja od -2,8%.

Cipar je zabilježio najmanju stopu *dobrog* zdravstvenog stanja 2015. godine (22,5%), no 2018. stopa je porasla za 5,7% te je iznosila 28,2%. Grčka je u 2014. godini imala stopu *dobrog* stanja od 28%, a 2018. nešto veću stopu (29,8%). No Grčka, Bugarska, Francuska i Hrvatska imaju otprilike iste razine *dobrog* stanja uz neznatne promijene od $\pm 2\%$. Najveću stopu porasta imali su Cipar i Portugal (5,7%) te Rumunjska (4,6%).

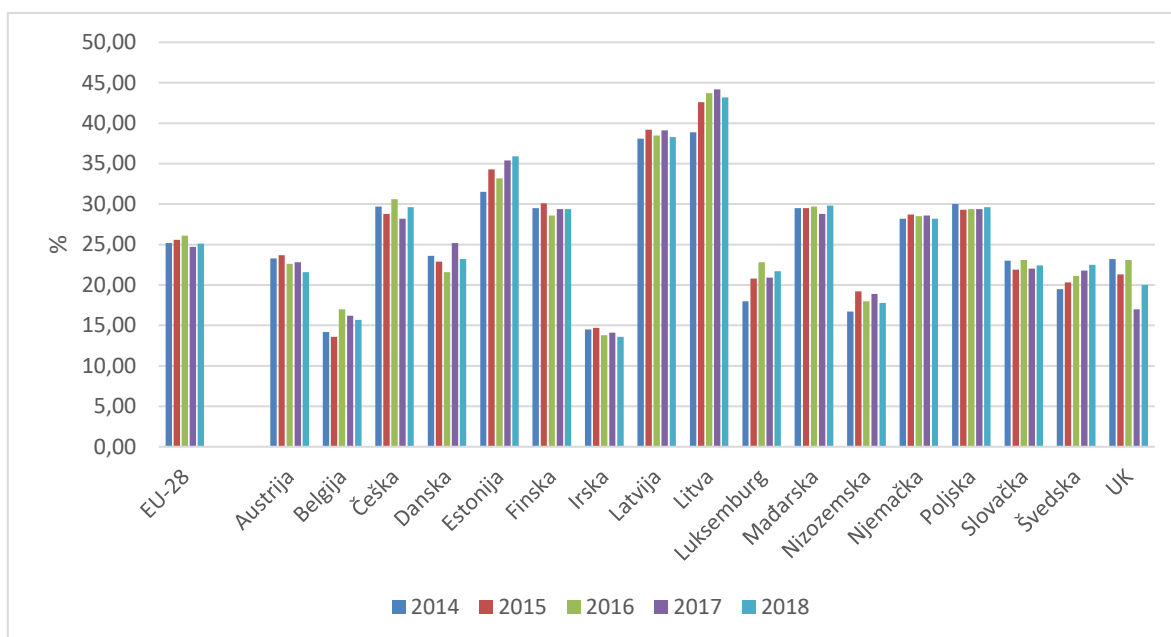

Grafikon 4.4.9. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *dobro* u južnim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

U grafikonu 4.4.10. (Prilog 8.10.) prikazane su sjeverne zemlje članice EU-28 koje zdravstveno zadovoljstvo opisuju kao *srednje*, ni dobro ni loše. U promatranom razdoblju, najviše *dobrog* stanja imaju Litva (44,2%) u 2017. godini i Latvija (39,1%). Činjenica je da su navedene zemlje ujedno imale i najmanje zdravstvenoga zadovoljstva koje je opisano kao *vrlo dobro* i *dobro*. Slijedi Mađarska (29,8%), zatim Češka i Poljska sa 29,6% te Finska (29,4%). Najmanje *srednjeg* zadovoljstva imale su Irska (13,6%), koja je ujedno imala najveće zadovoljstvo u kategoriji *vrlo dobro* zdravstveno stanje, i Belgija koja je također imala nisku razinu *srednjeg* zdravstvenog stanja (13,6%) u 2015. godini. Očekivano je da i Nizozemska ima nisku razinu *srednjeg* zadovoljstva zdravstvenim stanjem (17,8%) u 2018., s obzirom da ima najveću razinu u kategoriji *dobrog* zdravstvenog stanja.

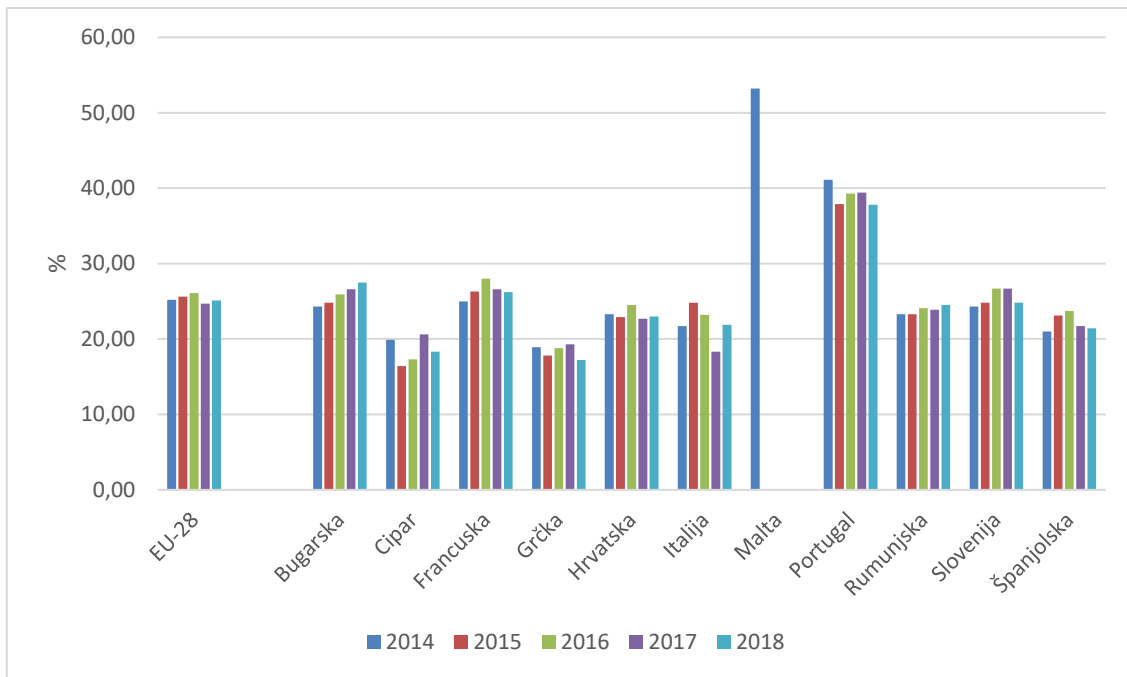
Grafikon 4.4.10. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *srednje* u sjevernim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

Od južnih zemalja članice koje svoje zadovoljstvo zdravljem opisuju kao *srednje*, ni dobro ni loše, najizraženija je Malta (53,2%) 2014. godine (grafikon 4.4.11., Prilog 8.11.). Iste je godine veliki udio u ovoj kategoriji zabilježen u Portugalu (41,1%). Taj se broj smanjivao te je 2018. stopa iznosila 37,8%.

Nadalje, visoki udio *srednjeg* zadovoljstva bio je u Bugarskoj (27,5%) 2018. godine i u Francuskoj (28%) 2016. godine. Slovenija je tijekom 2016. i 2017. godine imala stopu *srednjeg zadovoljstva* od 26,7%. Nešto manje stope *srednjeg* zdravstvenog stanja zabilježene su na Cipru (18,3%) i Italiji (21,9%) tijekom 2018. godine. To i ne čudi s obzirom na činjenicu da je Cipar u kategoriji *vrlo dobro* zdravstveno stanje bio vodeći (46,4%) 2018. godine, a Italija u kategoriji *dobro* zdravstveno stanje (56,3%). Grčka je također imala nisku stopu *srednjeg* zadovoljstva (17,2%), a isto tako je u kategoriji *vrlo dobro* bila odmah nakon Cipra.

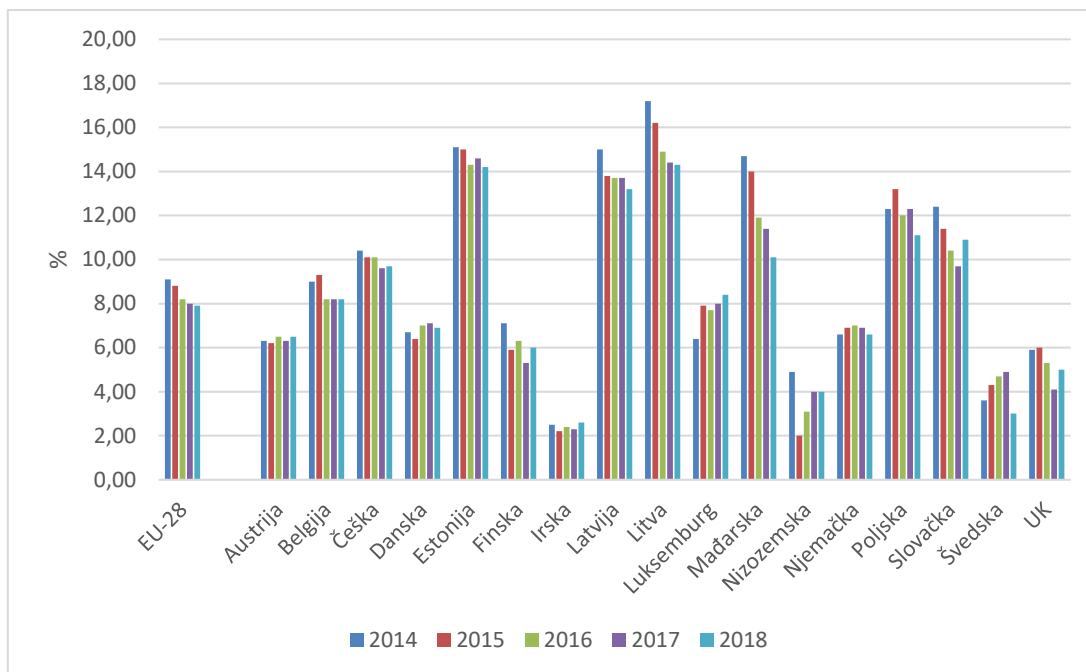

Graf 4.4.11. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *dobro* u južnim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

Sjeverne zemlje članice EU koje zdravstveno stanje opisuju kao *loše* prikazane su u Grafikonu 4.4.12. (Prilog 8.12.). U promatranom razdoblju, visoku razinu *lošeg* zadovoljstva zdravstvenim stanjem imale su sve Baltičke zemlje: Litva (17,2%), Estonija (15,1%) te Latvija (15%) u 2014. godini. Idućih su godina također zadržale vodstvo, iako s blagim padom do 2018. Tako je Litva 2018. imala pad od 2,9% te je *loše* zdravstveno stanje imalo 14,3% građana. Također, više od 10% imale su Poljska (11,1%), Slovačka (10,1%) i Mađarska (10,1%) u 2018. godini. Zemlje u kojima je bilo najmanje građana koji svoje zdravstveno stanje opisuju kao *loše* bile su Irska (2,6%), Švedska (3%), Nizozemska (4%), UK (5%) te Finska (6%). Najmanje stope promjena imale su Austrija (0,3%), Njemačka (0,4%), Danska (0,7%) i Češka (0,8%). Mađarska je, uz Litvu (4,6%), imala najveći pad *lošeg* zdravstvenog stanja građana (4,6%). Prosjek *lošeg* zdravstvenog zadovoljstva sjevernih zemalja u 2018. godini iznosi 8,3%, dok je na razini EU-28 taj broj 7,9%.

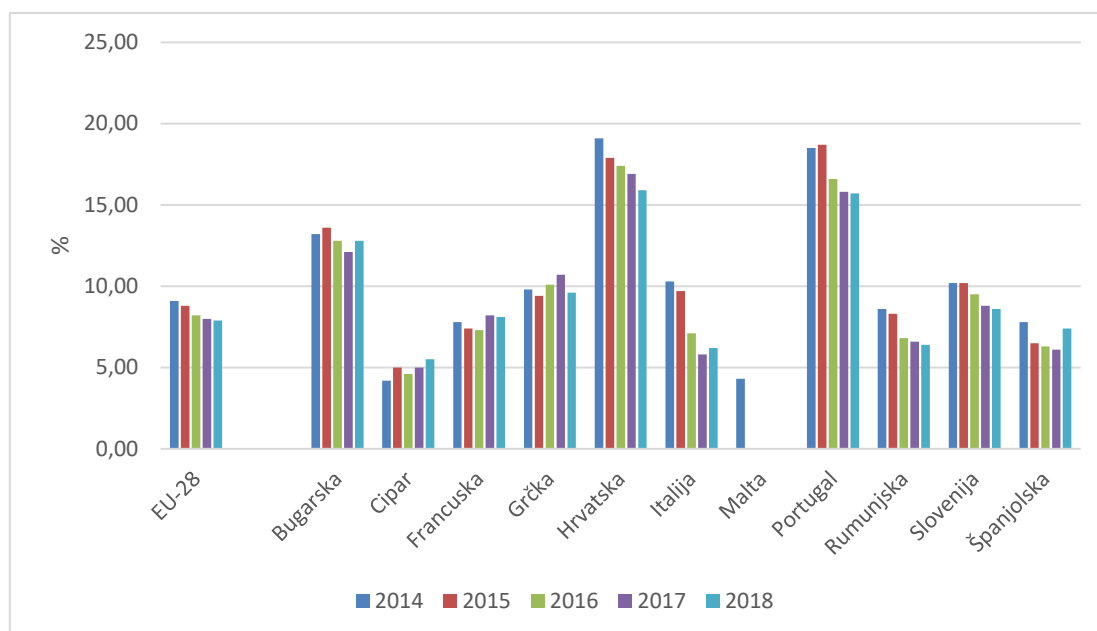
Grafikon 4.4.12. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *loše* u sjevernim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

Južne zemlje članice koje zdravstveno stanje opisuju kao *loše* najviše su imale Hrvatska (19,1%) u 2014. godini te Portugal (18,7%) i Bugarska (13,6%) u 2015. (grafikon 4.4.13., Prilog 8.13.). Sve navedene zemlje su do 2018. godine imale pad *lošeg* zdravstvenog stanja. Tako je Hrvatska u 2018. imala 15,9% osoba koje su zdravstveno stanje opisale kao *loše*, Portugal 15,7% te Bugarska 12,8%. Najveći pad tijekom godina zabilježila je Italija (4,1%). Najmanje *lošeg* zdravstvenog stanja u 2018. godini imali su Cipar (5,5%), Italija (6,2%), Rumunjska (6,4%) te Španjolska (7,4%). Malta je 2014. imala samo 4,3% *lošeg* zadovoljstva među populacijom. Blagi rast *lošeg* zadovoljstva u 2018. u odnosu na 2014. godinu imale su Cipar (1,3%) i Francuska (0,3%). Prosjek *lošeg* zdravstvenog stanja južnih zemalja za 2018. godinu iznosi 9,6%, a na razini EU-28 je 7,9%.

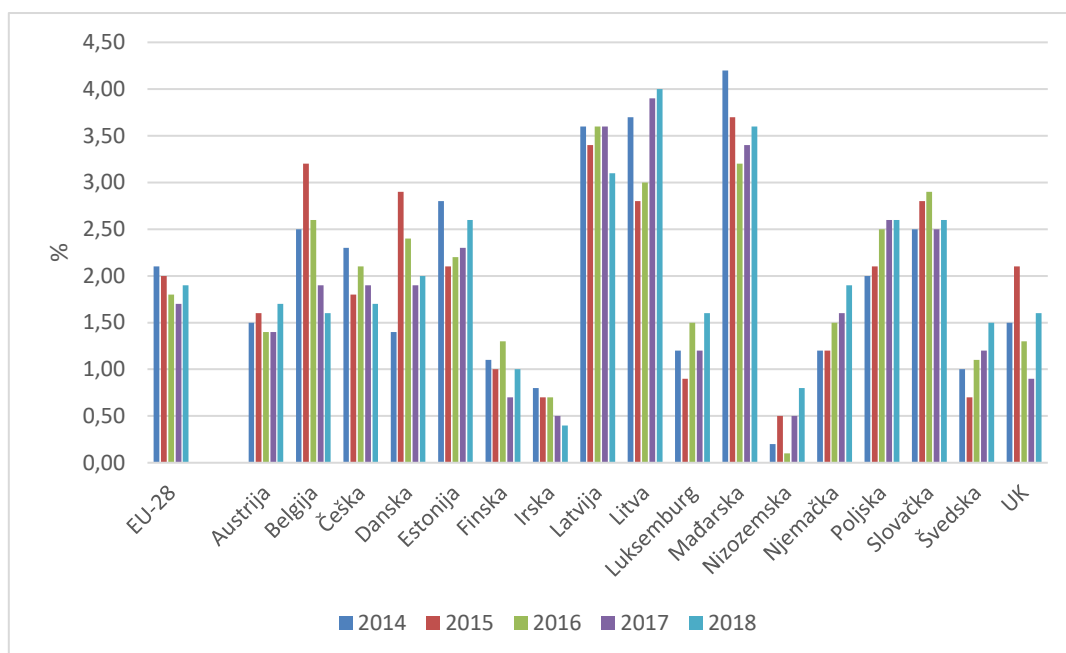

Grafikon 4.4.13. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *loše* u južnim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

U kategoriji *vrlo loše* zdravstveno stanje među sjevernim zemljama EU-28 (Grafikon 4.4.14, Prilog 8.14.) Litva je zadnje 2018. godine imala najviše stanovnika (4%) koji svoje zdravstveno stanje opisuju kao *vrlo loše*, a najmanji je broj zabilježila u 2015. godini (2,8%). Mađarska je najveću razinu *vrlo lošeg* zadovoljstva imala 2014. godine (4,2%) a 2018. godine 3,6%. Latvija je 2018. godine imala 3,1% a razinu od 2,6% iste godine imale su Estonija, Poljska i Slovačka. Također, Belgija, Luksemburg i UK su 2018. godine imale razinu *vrlo loše* od 1,6%. Najmanje *vrlo lošeg* zdravstvenog zadovoljstva imale su Irska (0,4%), Nizozemska (0,8%) te Finska (1%). Prosjek sjevernih zemalja u *vrlo lošem* zdravstvenom stanju bila je 2%, a razina EU-28 je 1,9%.

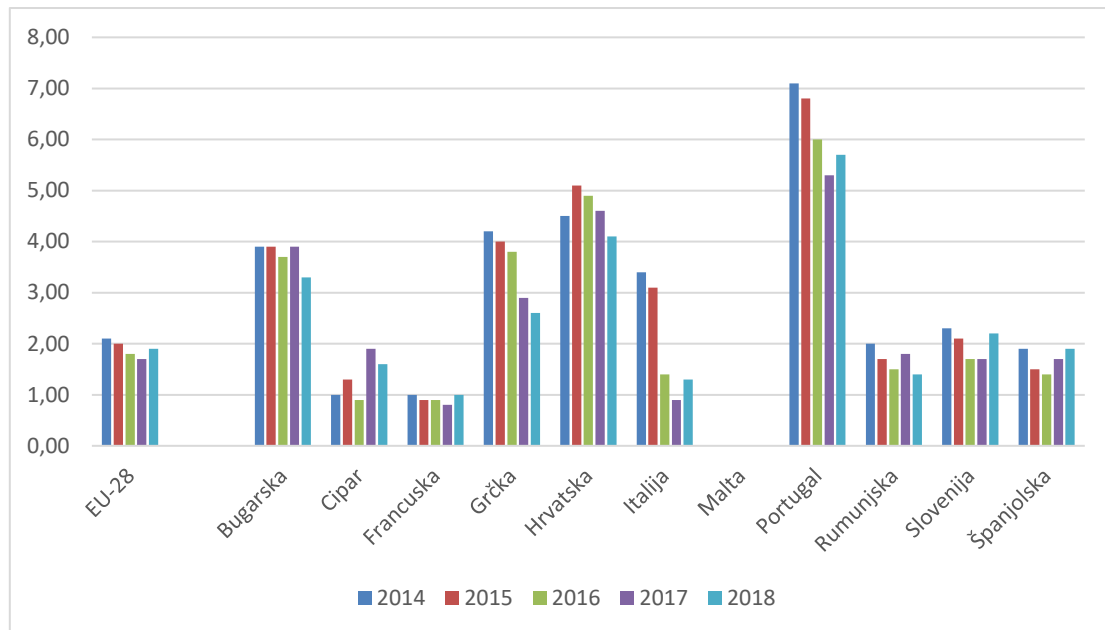

Graf 4.4.14. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *vrlo loše* u sjevernim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

Južne zemlje EU-28, za razliku od sjevernih, pokazuju veći broj osoba koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *vrlo loše* (Grafikon 4.4.15, prilog 8.15). Najviše ih je bilo 2014. godine u Portugalu (7,1%), Hrvatskoj 2015., (5,1%), Grčkoj 2014., (4,2%) te Bugarskoj 2014. i 2015. godine (3,9%). Bugarska je također, uz Francusku i Sloveniju, tijekom svih godina imala najmanje stope promjena te je zadržavala više-manje istu razinu. Italija je tijekom razdoblja imala pad od 2,1%, Grčka 1,6% te Portugal 1,4%. Blago povećanje od 0,6% imao je Cipar. Prosjek južnih zemalja u kategoriji *vrlo loše* je 2,5% u 2018. godini, a EU-28 1,9%.

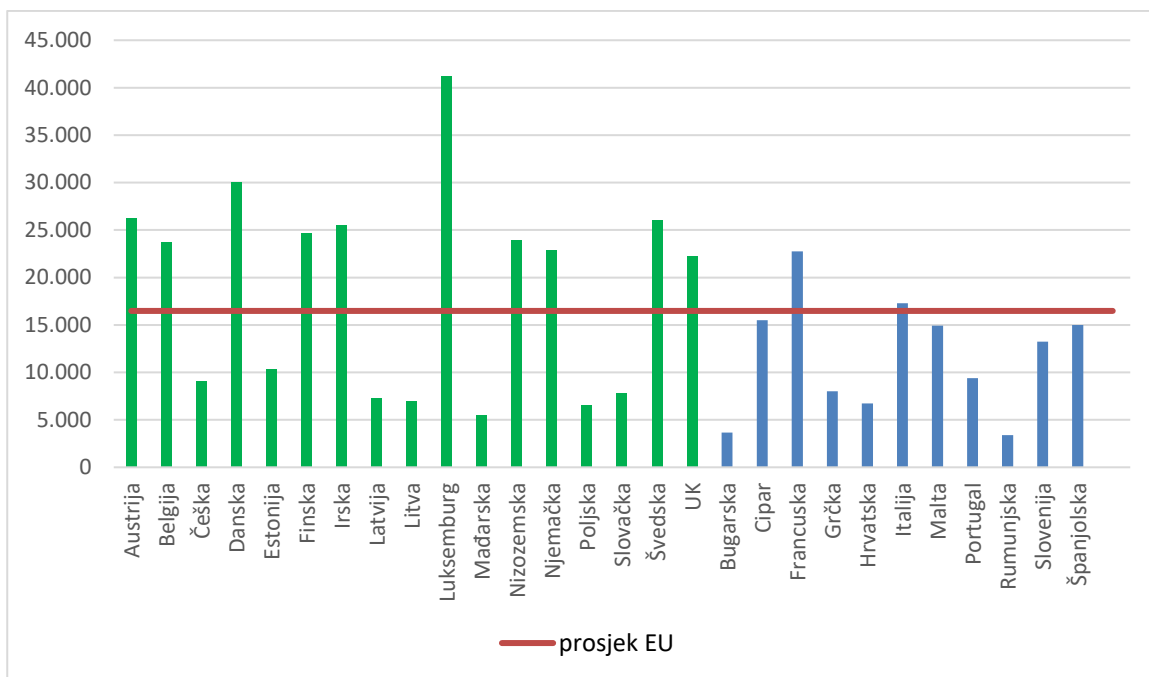
Grafikon 4.4.15. Udjel stanovništva koje svoje zdravstveno stanje opisuju kao *vrlo loše* u južnim zemljama EU-a i prosjeka EU u razdoblju 2014.-2018. (%)

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

4.5. Usporedba sjevernih i južnih zemalja članica EU

Na grafikonu 4.5.16. (Prilog 8.16.) prikazane su sve zemlje članice EU-28. Zelenom bojom označene su sjeverne, a plavom južne zemlje. Vidljivo je sjeverne države članice EU imaju veći prosječni ekvivalentni neto dohodak u 2018. godini od 18.839 €, što je iznad prosjeka EU-28 koji je iznosio 16.480 € (smeđa vodoravna linija). Kod južnih država članica taj prosjek iznosi 11.813 € što je ispod prosjeka EU-28. Također, jasno je vidljivo i to da samo dvije zemlje članice južne Europe (Francuska i Italija) imaju nešto viši prosjek od EU-28. Ostale su zemlje juga ispod prosjeka.

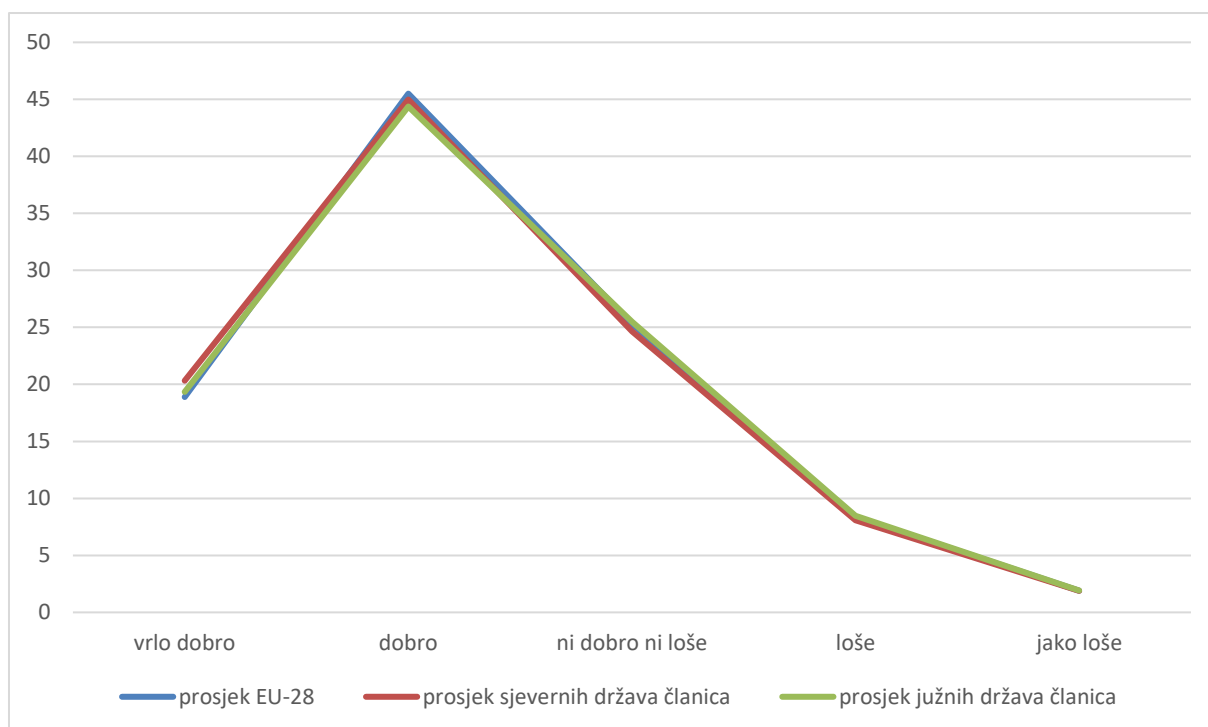

Grafikon 4.5.16. Prosjek ekvivalentnog raspoloživog neto dohotka (€) EU-28 u 2018. godini

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en – pristip 02.05.2020.

U grafikonu 4.5.17. (Prilog 8.17.) prikazane su prosječne vrijednosti za svaku kategoriju osobne percepcije zdravstvenoga stanja stanovništva sjevera i juga EU-28 za razdoblje 2014.-2018. Malta nije uzeta u obzir, s obzirom da su podaci dostupni samo za jednu godinu. Ono što je vidljivo iz grafikona 4.5.17. je da nema velikih odstupanja, tako da ovaj indikator o procjeni zdravstvenoga stanja stanovništva ne pokazuje razlike u uvjetima života. Za očekivati je da će države s većim prosječnim dohotkom od EU-28 imati veće zadovoljstvo zdravstvenoga stanja, no to ipak nije slučaj.

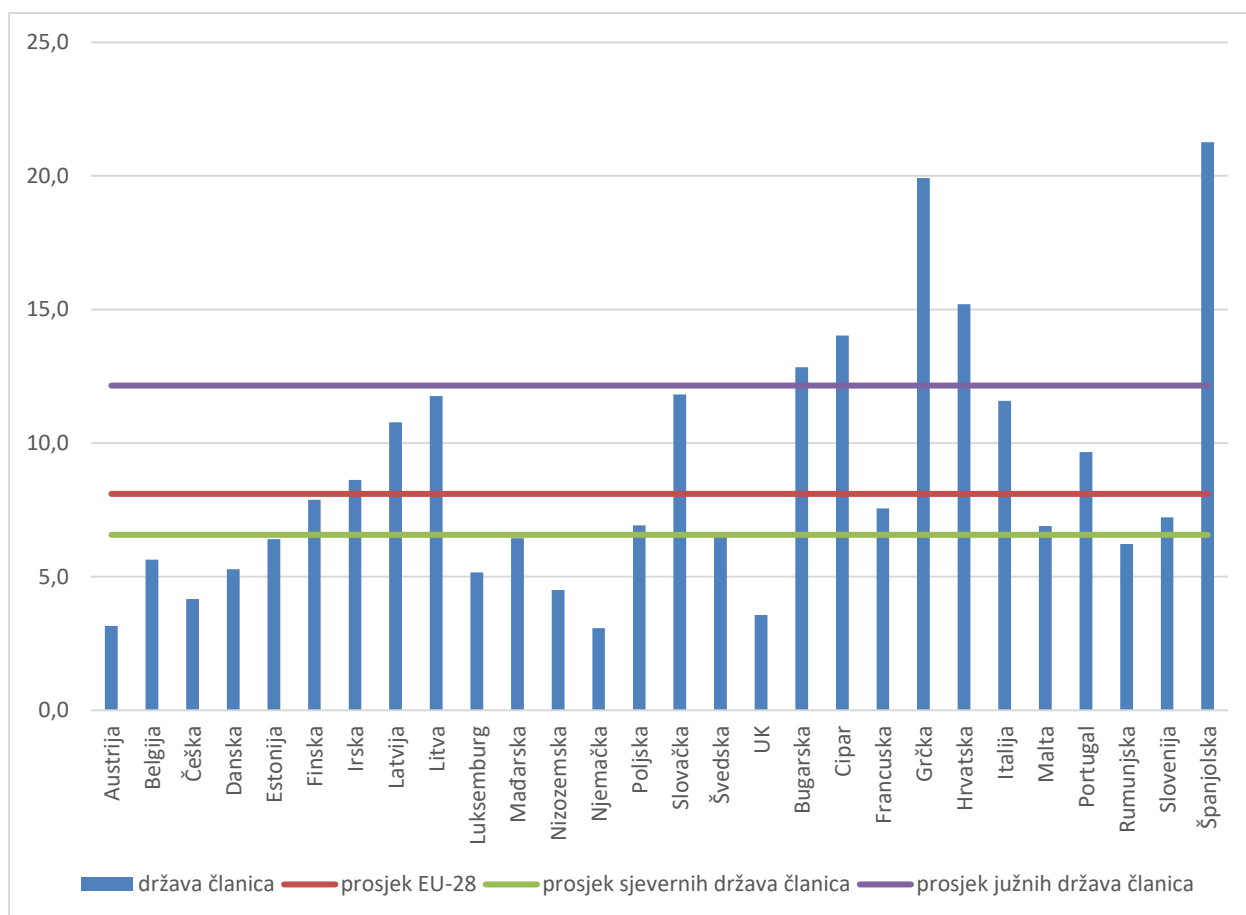

Grafikon 4.5.17. Prosjeak osobne percepcije zdravstvenog stanja (%) sjevernih i južnih država članica EU u razdoblju 2014.-2018.

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

U grafikonu 4.5.18. (Prilog 8.18.) izračunata je prosječna stopa nezaposlenosti za razdoblje 2014.-2018. za EU-28 te prosječne vrijednosti za sjeverne i južne države članice. Vidljivo je da je prosjeak južnih država članica daleko iznad prosjeka EU-28 i pravac prosjeka sjevernih zemalja članica ispod prosjeka EU-28. Sjeverne države članice imaju manju nezaposlenost u odnosu na južne članice. Na sjeveru je to 6,6%, na jugu dvostruko više, 12,15%. Sjeverne države članice čiji je dohodak veći od prosjeka EU imaju manju stopu nezaposlenosti u odnosu na prosjek EU. Južne države članice imaju manji dohodak od prosjeka EU, a samim time imaju i veću nezaposlenost u odnosu na prosjek EU.

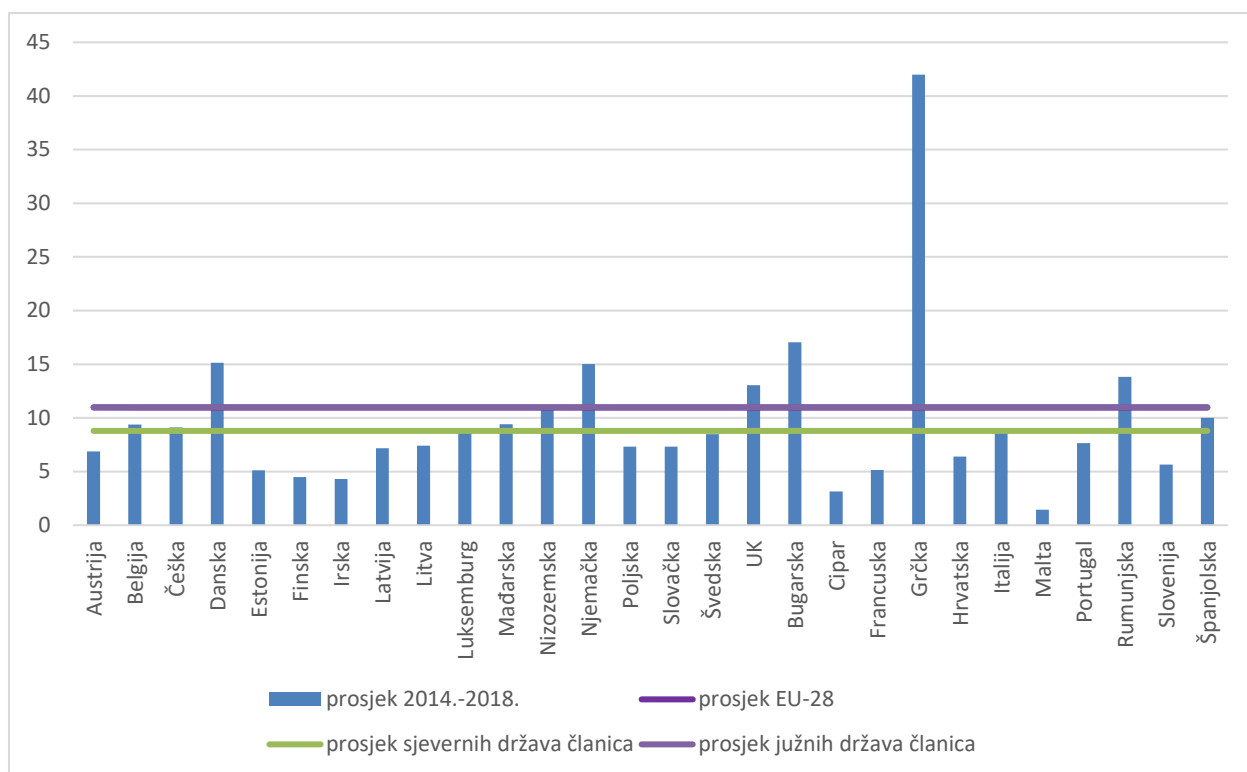

Grafikon 4.5.18. prosjek nezaposlenosti (%) u razdoblju 2014.-2018. za EU-28, sjeverne i južne države članice

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> – pristup 05.05.2020.

Grafikon 4.5.19. prikazuje prosjek troškova stanovanja (%) za EU-28, sjeverne i južne članice. Prosjek troškova stanovanja EU iznosi 10,96%. Sjeverne zemlje imaju troškove života ispod prosjeka EU (8,79%), južne iznad prosjeka EU (11%). Sjeverne zemlje članice imaju dohodak iznad prosjeka EU i niže troškove života. Južne zemlje imaju dohodak ispod prosjeka i više troškove života.

Grafikon 19. Troškovi stanovanja (%) u razdoblju 2014.-2018. za EU-28, sjeverne te južne države članice

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en -pristup 04.05.2020.

5. Preporuke kreatorima politika

Demografske će promjene, gledajući ih na svjetskoj razini s naglaskom na zemlje OECD-a, dovesti do značajnoga pomaka u broju stanovnika i starosnoj strukturi stanovništva, što će značajno utjecati na svjetsko gospodarstvo (Miletić, 2018.). Broj stanovnika negativno utječe na rast stvarnog BDP-a *per capita* te starenje na više od 65 godina negativno utječe na rast stvarnog BDP-a (Miletić, 2018.). Općenito, demografske promjene postaju glavni izazovi politika svih zemalja EU. Stanovništvo koje živi na ruralnim područjima čini 28% europskoga stanovništva. U proteklih nekoliko desetljeća taj se broj smanjio zbog strukturnih promjena u poljoprivrednoj proizvodnji, a sjedišta zaposlenosti postaju sve više koncentrirana u urbanim sredinama. Pretpostavlja se da će do 2050. u urbanim područjima Europe živjeti 24,1 milijuna stanovnika više nego danas te će taj broj činiti gotovo polovicu stanovnika EU-28 (Eurostat, 2016.). S druge pak strane, u ruralnim područjima Europe broj stanovnika past će ispod 7,9 milijuna. Fenomen rasta populacije u gradovima dobiva puno više medijske i znanstvene pažnje od smanjenja populacije u ruralnim područjima. U literaturi se koristi termin depopulacija koja je istovremeno demografski i ekonomski problem, a odnosi se na teritorijalno restrukturiranje u kojem je poljoprivreda postala manje radno intenzivna. Gospodarski rast i zaposlenost izlaze iz tercijarnih djelatnosti. Selektivna migracija iz ruralnih u urbane sredine, posebno mladih i obrazovanih ljudi, dovodi do potpune deruralizacije.

Kako bi se odgovorilo na izazove povezane s demografskim promjenama, ne može se samo prepustiti tržištu, već su potrebna rješenja i učinkovite političke intervencije vladajućih (Martinez-Fernandez i sur., 2012.). Prema EU *Shrink Smart* projektima⁴ za **smanjenje depopulacije, moguća su tri rješenja:**

1. ne učiniti ništa- negiranje postojanja problema te vidjeti i ne pronaći rješenje,
2. pokušati preokrenuti trend smanjenja stanovništva na rast stanovništva,
3. prihvatiti pad i upravljati posljedicama tako da se političke odluke preusmjeruju na cjelovitu, proaktivnu i prostorno diferenciranu pristupu (ESPON, 2017.).

Kombinacijom ovih pristupa donositelji političkih odluka imaju dva izbora: konzervativni, koji je orijentiran na rast populacije, i radikalni, prihvaćanje ili posredovanje (Rink i sur.2012.). Bilo koji od navedenih pristupa može imati ključnu ulogu u integriranim politikama ruralnoga razvoja koji se prilagođavaju lokalnim okvirima te pronalaženju novih inovativnih načina za postizanje učinkovitih mjera koje će se prilagoditi budućim demografskim kretanjima. Često se naglašava važnost ekonomske održivosti kao što su kroz diverzifikaciju lokalne ekonomije mobilizirati endogene resurse i komparativne teritorijalne prednosti (prirodni kapital, lokalno nasljeđe, obnovljiva energija, turizam i sl.), povećati otpornost i prilagodljivi kapacitet selektivnim smanjivanjem infrastrukture, poboljšanje

---

⁴ Shrink Smart je EU projekt čiji je cilj proučavanje uloga politika i sustava upravljanja u različitim vrstama smanjenja gradskih regija, migracija i demografskih neravnoteža. *Shrink smart* proučava kako se ovaj izazov susreće s politikama i sustavima upravljanja u različitim vrstama smanjivanja urbanih regija. Temelji se na komparativnim studijima slučaja sedam regija iz urbanih područja Europe, s posebnim naglaskom na regije istočne i južne Europe koje se nalaze u nepovoljnom položaju.

okoliša i održivosti, osiguranje pristupa osnovnim uslugama i infrastrukture za poboljšanje kvalitete života (ESPON, 2017.).

Mnogi projekti vezani su uz diverzifikaciju, otvaranje novih radnih mjesta i poboljšanje kvalitete života uz podršku LEADER⁵-a. Jedan od problema u ruralnim područjima je taj što obrazovni sustav slijedi standardne nastavne planove i programe. Na taj se način ne prepoznaju specifičnosti ruralnog prostora, gdje je potreban drugačiji pristup. Tako je LEADER grupa u Extremaduri (Valle del Jerte, Španjolska) pokušala riješiti problem putem integriranoga plana dopunske nastavne aktivnosti. LEADER je također surađivao i sa mladim ljudima kojima su već dali na korištenje inovativne centre da pomažu i surađuju sa školskom djecom (ENRD, 2016.).

Iskustva pokazuju kako je za dobar angažman mlade ljude potrebno u ranoj fazi postaviti za sastavni dio partnerstva u lokalnim razvojnim strategijama. Davanje glasa mladima pokazalo se kao sredstvo za podizanje svijesti o njihovim osobnim potrebama i aktivnom sudjelovanju u ruralnom životu. U Eksdaleu u Škotskoj stvoren je informativni centar za mlade, gdje se okupljaju i raspravljaju o svojim problemima i idejama. Glas mladih značilo je i pružanje usluga za njihov osobni i društveni razvoj. Promicanje društvenih inovacija i informatičkih tehnologija imaju veliki značaj za restrukturiranje ruralnih regija. To bi omogućilo pružanje javnih usluga i otvaranje mogućnosti za zapošljavanje.

Veliki je problem ruralnih područja smanjenje broja mladoga stanovništva te povećanje broja starijega stanovništva. Predviđa se da će trećina zemalja EU-28 imati pad stanovništva u narednim godinama, i to za oko 10%. Najveći udio starosne populacije bit će u Njemačkoj, sjeverozapadu Španjolske, Italiji i nekim dijelovima Finske (Europska komisija, 2008.). Socijalna inovacija ključan je čimbenik koji bi zahtijevao temeljno preispitivanje uloge starije populacije i novi međugeneracijski trend radi prijenosa znanja i vještina e-pismenosti, upoznavanje s e-zdravstvenim uslugama i općino digitalnim uslugama. S druge pak strane stariji radnici mogu biti mentori mlađim radnicima. Zadržavanje starije populacije u radnom sustavu povećava ljudski kapital i produktivnost koji mogu potaknuti ekonomski rast i otvaranje novih radnih mjesta u ruralnim područjima. Neke regije nude „zelenu ekonomiju“ koja povećava zelene površine i smanjuje zagađenje. Ruralne regije promiču zelenu tranziciju, kao što su poticanje lokalnih ekonomija za proizvodnju sa što manje ugljika, recikliranje te inovativna rješenja za brigu o okolišu, koja bi značila zatvoreni krug kružne ekonomije.

Lokalnoj samoupravi potrebne su strukturne i funkcionalne promjene zbog jačanja kapaciteta lokalnih jedinica za poboljšanje vlastitih interesa. Zbog toga su osnovani razni organizacijski oblici, kao što su agencije za regionalni razvoj, udruženja neovisnih lokalnih vlasti ili uredi koji se bavi europskim pitanjima. Primjer za to možemo vidjeti u LEADER pristupu kao alatU kojim se postižu rezultati u različitim situacijama i područjima, što pridonosi prilagođavanju ruralnih politika za specifičnost svakogA od ruralnih područja.

Najvažniji pristup LEADER-a je *Bottom up*, odnosno pristup odozdo prema gore. To znači da lokalni akteri sudjeluju u donošenju odluka o strategijama i određivanju prioriteta koji

---

⁵ LEADER predstavlja inicijativu Europske unije na lokalnoj razini za potporu projektima ruralnog razvoja u svrhu revitalizacije ruralnih područja i stvaranje novih radnih mjesta.

bi se primjenjivali na određenom području. Pri tome se oslanjaju na izradu i provedbu lokalnih razvojnih strategija (LRS) koje provode gospodarsku i socijalnu koheziju, a provode ih lokalne akcijske grupe (LAG-ovi). Zadaća je LAG-a provesti lokalnu razvojnu strategiju, donijeti odluke o raspodjeli financijskih sredstava i upravljanja njima. LAG okuplja ljude iz javnoga, privatnog i civilnog sektora, udružuje lokalne aktere na zajedničkim projektima kako bi se postigla sinergija, osjećaj zajedničkoga vlasništva.

Jedna od mogućnosti poticanja razvoja lokalne samouprave jesu kohezijska politika i strukturni fondovi. Kohezijska politika ima za cilj učvrstiti gospodarsku i socijalnu koheziju smanjivanjem nejednakosti između regija. Ciljevi regionalne politike obuhvaćaju sve regije i gradove Europske unije kao podršku stvaranju novih radnih mjesta, tržišnom natjecanju, održivom razvoju i poboljšanju kvalitete života građana.

Što se može učiniti za poboljšanje života na lokalnoj razini? Važno je zainteresirati mlade ljude, stvoriti aktivnosti koje im omogućuju samopouzdanja i nove vještine. LAG-ovi premošćuju generacijski jaz uključivanjem mladih u aktivnosti lokalnoga odlučivanja da se njihov glas čuje. Jačanje lokalnih zajednica, integriranje marginaliziranih skupina, poboljšanje i suradnja među lokalnim sudionicima ključna je briga ruralnih područja (ENRD, 2017.). No specifičnost pojedinih zemalja članica EU dovodi do velikih izazova za stvaranje politika. Prije svega, važno je stvoriti temelj za uspješan rast i razvoj zajednice, uz prevladavanje osnovnih ekonomskih, socijalnih i društvenih izazova.

5.1. Primjeri dobre prakse

Od 1950-ih godina zabilježene su velike migracije na području Montiferra (Sardinija), koje uključuje i Barigadu i Sinis. Gubitak poljoprivredne radne snage, znanja i vještina potrebnih za tradicionalne proizvode, nestanak običaja i navika dovelo je do osjećaja gubitka lokalnoga identiteta. Pojavili su se i ekološki problemi uzrokovani gubitkom poljoprivredne proizvodnje, kako što su erozija tla, nestanak ekotipova i endemskih vrsta. Glavni je cilj LAG-a bila revitalizacija društveno-ekonomskoga sustava regije koji se zasnivao na stočarstvu i malom obrtničkom poduzetništvu. Ciljevi su ostvareni preko dodavanja vrijednosti domaćim proizvodima i lakšim pristupom lokalnim tržištima, očuvanjem prirodnih resursa, obnovom društveno-kulturne baštine lokalne zajednice. LAG je radio na dodavanju vrijednosti i pomaganju da domaći proizvodi stignu na tržište, kao što je domaći sir Casizola koji se radi od posebne vrste goveda (Modicano Sarde). Krave pasu na pašnjacima pa mlijeko ima okus po „drvu i bilju“. Ulaganje u proizvodnju Casizole usmjerilo se na poboljšanje procesa proizvodnje, sigurnost hrane, financiranje proizvodnje, marketinške aktivnosti te udruživanje s drugim lokalnim proizvođačima koji imaju proizvode kao što su maslinovo ulje, med, vino. Također, sirevi su postali zastupljeniji u ugostiteljstvu te u opskrbnim lancima.

Pokrajina Tamasi u Mađarskoj jedna je od najzapuštenijih dijelova Mađarske pa su vlasti pomoću Europskih sredstava te programa „*Tamasi District Complex Development Programme*“ (2007.-2013.) pokušale oživiti taj kraj. Ciljalo se na povećavanje teritorijalnoga i

socijalnog približavanja s posebnim naglaskom na najosjetljivije socijalne grupe i jako siromašne (često su tu pripadale manjine). Jedna od prednosti ovoga programa je bila što se ljudi iz tih najzapuštenijih područja nisu morali boriti za povlačenja sredstava sa bogatijim regijama, već su bili u prednosti pri odobravanju projekata. Druga značajna prednost Complex programa je bila što ne samo da su se projekti odobrali pojedinačno, već su se i povezani projekti udruživali i financirali kao paket. To spajanje pojedinačnih projekata u jednu cjelinu potaklo je suradnju među ljudima, potaknulo zajedničko djelovanje cijele zajednice te razvilo povjerenje između jednih i drugih. Ovakvi paketi projekata doveli su do nastanka pametnoga sela gdje se provode akcije poboljšanja ne samo u jednom sektoru, već obuhvaća čitav niz područja: ruralni razvoj, regionalni i urbani razvoj, prometnu povezanost, zaštitu okoliša.

Pokrajina Abruzzo (Italija) ima povijest iseljavanja ljudi, pogotovo iz malih seoskih općina. U razdoblju 2000.-2015. godine ta je regija izgubila 60.000 ljudi u dobi od 15 do 34 godine, a brojka stanovništva iznad 65 godina je puno viša od talijanskoga i europskog prosjeka. Zbog toga je to područje uvijek bilo u programima za revitalizaciju područja, ali ekonomska kriza 2008. godine zaustavila je cijelo gospodarstvo. Uz krizu, 2009. godine dogodio se veliki potres u L'Aquili koji je uzrokovao ogromne štete. Da se odmaknu od dosadašnjih politika koje nisu uspijevale poboljšati tu regiju, osnovan je Gran Sasso znanstveni institut (tal. *Gran Sasso Science Institute*, GSSI) koji se usredotočio na istraživanja o potresima i razvoj, sada međunarodnoga priznatog, centra izvrsnosti iz fizike i biologije. Institut je privukao mnoge visokokvalificirane znanstvenike te je 2016. godine prepoznat kao novo sveučilište. To je povećalo ne samo dolazak ljudi, već i općenito gospodarsku aktivnost, kao i stvaranja novih *start-up* i *spin-off* poduzeća uz to sveučilište.

Švedska ruralna politika je 2017. godine bila pod povećalom zbog toga što vladina politika nije u potpunosti odgovorila i shvatila probleme u ruralnim područjima. Neki sektori kao obrazovanje, zdravstvo i promet u svojim programima nemaju ruralnu komponentu, tj. bazirani su uglavnom na urbana područja. Napravljeno je izvješće koje je utvrdilo da se uspješno provodi razvoj turizma i zelene ekonomije, ali isto tako da se zakazalo u iskorištavanju poslovnoga potencijala tih područja te velike razlike između pružanju javnih usluga naspram urbanih područja. To izvješće postavlja 3 cilja:

- Jednaki uvjeti za život i rad u ruralnim područjima
- Povećanje kapaciteta ruralnih područja za iskorištavanje mogućnosti za poduzetništvo i zapošljavanje na način koji je dugoročno održiv
- Povećavanje mogućnosti ruralnih područja da doprinesu pozitivnom razvoju ekonomije

Uz ove ciljeve donose se i brojne preporuke kao npr. da se tvrtke u slabo naseljenim područjima povezuju sa lokalnim i nacionalnim kompanijama. Tako bi poboljšali razvoj digitalne komunikacije, stvaranje poslovnih mreža i inovacijskih centara. Poboljšanje pristupu tržištu rada i kvalificirana radna snaga od ključne su važnosti. To će se dobiti povećanim ulaganjem u centre za obrazovanje i osposobljavanje, premještanje poslova iz javnoga sektora u ruralne općine, nudeći poticaje kvalificiranim radnicima da se presele u ruralna područja,

smanjenje učeničkih zajmova i jednostavan pristup uslugama od općega interesa za poboljšanje kvalitete života.

6. Zaključak

Zaključci rada su:

- sjeverne države članice EU imaju prosjek ekvivalentnog raspoloživog neto dohotka u 2018. godini od 18.839 €, što je iznad prosjeka EU-28 koji je iznosio 16.480 €
- kod južnih država članica taj prosjek iznosi 11.813 €, što je ispod prosjeka EU-28
- u kategoriji osobne percepcije zdravstvenoga stanja kod stanovništva nema velikih odstupanja između sjevernih i južnih zemalja članica
- prosjek nezaposlenosti u EU-28 iznosi 8,1%, a sjeverne države članice imaju manju prosječnu nezaposlenost (6,6%) u odnosu na južne članice, gdje je nezaposlenost iznad prosjeka EU-28 i iznosi 12,15%
- prosjek opterećenja troškovima stanovanja iskazan kao udjel ovih troškova u ukupnom raspoloživom dohotku kućanstva, u EU iznosi 10,96%, a sjeverne zemlje imaju troškove života ispod prosjeka EU (8,79%) i veći srednji izjednačeni neto dohodak, dok južne zemlje članice imaju troškove života iznad prosjeka EU (11%) i manji dohodak
- Neke od preporuka kreatorima politika za revitalizaciju i poboljšanje uvjeta života u ruralnim područjima su:
  - za smanjenje depopulacije kreatori politika mogu se odlučiti za ne djelovanje, pokušati zaustaviti trend smanjenja stanovništva i pokrenuti trend rasta te prihvatiti smanjenje stanovništva i upravljati posljedicama kroz cjeloviti, proaktivni i prostorno diferencirani pristup
  - prepoznati specifičnosti ruralnoga prostora u nastavnim planovima i programima obrazovnoga sustava
  - uključiti mlade stanovnike ruralnoga područja kao partnere u lokalnim razvojnim strategijama i lokalnim akcijskim grupama
  - promicanje društvenih inovacija i informatičkih tehnologija
  - socijalna inovacija koja zahtjeva temeljno preispitivanje uloge starije populacije i novi međugeneracijski trend radi prijenosa znanja i informatičkih vještina
  - jačanje kapaciteta lokalnih jedinica kroz strukturne i funkcionalne promjene
  - revitalizacija ruralnih prostora temeljena na pristupu odozdo prema gore (*bottom up*)

7. Literatura

1. Bejaković, P. (2003). *Financijska teorija i praksa*, 27 (4), 659-661
2. Cloke, P. J. (2006). Conceptualizing rurality, *Handbook of Rural Studies* Sage Publications Ltd, London, 18-28.
3. Crkvenčić, I., Malić, A. (1988). *Agrarna geografija*, Školska knjiga, Zagreb
4. Defilippi, J. (2005). Hrvatska u ruralnom prostoru Europe, *Sociologija i prostor* : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja, Vol. 43 No. 4 (170)
5. Eurofound (2007). *Quality of life in Croatia: Key findings from national research*, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg
6. Eurofound (2014.). *Trendovi u kvaliteti života – Hrvatska: 2007. –2012.*, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.
7. Europska komisija (2006). *Rural Development in the European Union. Statistical and Economic Information*. Brussels: DG Agriculture and Rural Development.
8. Europska komisija (2006). *Study on Employment in Rural Areas*. Brussels: European Commission, DG Agriculture and Rural Development.
9. Europska komisija (2008). *Regions 2020*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/working/regions2020/pdf/regions2020_en.pdf. pristup 08.04.2019.
10. Europska komisija (2008). *Poverty and social exclusion in rural areas, Final study report* <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2087&langId=en> – pristup 03.06.2020.
11. Europska mreža za praćenje prostornog razvoja (ESPON) (2017). *Shrinking rural regions in Europe* <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON%20Policy%20Brief%20on%20Shrinking%20Rural%20Regions.pdf>
12. Europska mreža za ruralni razvoj (ENRD) (2016). *How to support the social inclusion of young people in rural areas? LEADER/CLLD & networking supporting social inclusion in rural areas*. Pristupljeno: 1.9.2020.
13. Europska zaklada za poboljšanje životnih i radnih uvjeta (2006). *European Quality of Life Survey: Social dimensions of housing*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2006/quality-of-life-social-policies/first-european-quality-of-life-survey-social-dimensions-of-housing-> pristup 03.06.2020.
14. Eurostat (2018). *Statistički podaci o ruralnim područjima EU* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_rural_areas_in_the_EU#Main_statistical_findings
15. Eurostat (2020). *Regional statistics by typology* https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/reg_typ_esms.htm
16. Franić, R., Kovačićek, T. (2019.) *The professional status of rural women in EU*, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs European Parliament
17. Hodžić, A., (2006). *Selo kao izbor?*, Institut za društvena istraživanja, Zagreb.

18. Kincl, B.; Delić, A. (2002). Razvoj arhitektonskog okoliša (arhitektonske cjeline), XXX IAHS, World Congress on Housing, Housing Construction - An Interdisciplinary Task, [ur. Ural, O.; Abrantes, V.; Tadeu, A.], Coimbra: Wide Dreams - Projectos Multimedia, Lda. pp. 215-222, Coimbra, Portugal
19. Kljaić, A. (2001). Istraživanje problema nezaposlenosti u Hrvatskoj s mogućim prijedlogom rješenja. *Ekonomski pregled*, 52(1-2), 125-154.
20. Lukić, A. (2010). O teorijskim pristupima ruralnom prostoru, *Hrvatski geografski glasnik* 72/2, 49 – 75
21. Međunarodna organizacija rada (International Labour Organisation-ILO) https://www.ilo.org/ilostat-files/Documents/description_UR_EN.pdf - pristup 05.05.2020.
22. Marini, M. B., Mooney, P. H., 2006: Rural economies, u: *Handbook of Rural Studies* (ur. Cloke, P., Marsden, T., Mooney, P. H.), Sage Publications Ltd, London 91-103.
23. Martinez-Fernandez, C., Naoko Kubo, A. N., Weyman, T. (2012). *Demographic Change and Local Development*, Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development
24. Miletić, Z. (2018). Utjecaj demografske promjene na makroekonomske trendove, *Poslovna izvrsnost*, Vo. 12 No. 2
25. OECD (2006). *The new rural paradigm: policies and governance*. Paris: OECD Publications. <https://www.oecd.org/rural/rural-development-conference/documents/New-Rural-Policy.pdf>
26. Perkins, H. C. (2006). Commodification: re-resourcing rural areas, In: P. Cloke, T. Marsden & P. H. Mooney (editors), „*Handbook of rural studies*“, London, Sage publications, 234-257
27. Rink, D., Rumpel, P., Slach, O., Cortese, C., Violante, A., Calza Bin, P., Hase, A. (2012). “Governance of Shrinkage - Lessons Learnt from Analysis for Urban Planning Policy.” https://www.ufz.de/export/data/400/39029_WP7_D13_14_15_FINAL_2.pdf
28. Rizva, B. Kruzmetra, M. (2017). Through economic growth to the viability of rural space. *Entrepreneurship and sustainability issues* 5(2): 283-296
29. Ruppert, K., Schaffer, F., Maier, J., Paesler, R. (1981). *Socijalna geografija*, Školska knjiga, Zagreb
30. Stiglitz J. Sen, A. i Fitoussi J.-P., (2009). *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, dostupno na http://www.stiglitz-senfitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf.
31. Woods, M., (2005). *Rural Geography: Processes, Responses and Experiences in Rural Restructuring*, Sage Publications Ltd, London. 20 str.
32. UNDP (1990). *Human Development Report - Published for the United Nations Development Programme*, New Yourk: Oxford University Press.
33. WHO (1997). *WHOQOL Measuring Quality of Life*. Geneva : Division of Mental Health and Prevention of Substance Abuse. Dostupno na: http://www.who.int/mental_health/media/68.pdf – pristup: 09.05.2020.

8. Prilog

Prilog 8.1. Ekvivalentni neto dohodak(€) u 2018.

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en – pristup 02.05.2020.

EU-28	17.709
Austrija	26.237
Belgija	23.752
Bugarska	3.649
Cipar	15.516
Češka	9.092
Danska	30.089
Estonija	10.385
Finska	24.697
Francuska	22.767
Grčka	8.000
Hrvatska	6.742
Irska	25.564
Italija	17.295
Latvija	7.255
Litva	6.935
Luksemburg	41.230
Mađarska	5.497
Malta	14.940
Nizozemska	23.955
Njemačka	22.882
Poljska	6.598
Portugal	9.411
Rumunjska	3.404
Slovačka	7.799
Slovenija	13.242
Španjolska	14.978
Švedska	26.030
UK	22.269

Prilog 8.2. Troškovi stanovanja (%) u sjevernim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en -pristup 04.05.2020

	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	11.6	11.4	11.1	10.4	10.3
Austrija	6.6	6.4	7.2	7.1	6.8
Belgija	10.4	9.4	9.8	9.4	8.9
Češka	10.5	10.4	9.5	8.7	7.8
Danska	15.6	15.1	15.1	15.7	14.7
Estonija	8.3	6.8	4.9	4.8	4.0
Finska	5.1	4.9	4.4	4.3	4.3
Irska	6.2	4.7	4.6	4.5	3.4
Latvija	9.6	8.1	7.0	6.9	6.7
Litva	7.1	9.1	7.8	7.2	5.6
Luksemburg	6.8	6.0	9.5	10.0	9.6
Mađarska	12.8	8.5	8.8	10.7	9.6
Nizozemska	15.4	14.9	10.7	9.4	9.4
Njemačka	15.9	15.6	15.8	14.5	14.2
Poljska	9.6	8.7	7.7	6.7	6.2
Slovačka	9.0	9.1	7.7	8.4	4.1
Švedska	8.6	8.7	8.5	8.4	8.3
UK	12.5	12.4	12.3	12.4	15.1

Prilog 8.3. Troškovi stanovanja (%) u južnim članicama

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvh01&lang=en -pristup 04.05.2020.

	2014	2015	2016	2017	2018
EU 28	11.6	11.4	11.1	10.4	10.3
Bugarska	12.9	14.8	20.7	18.9	17.9
Cipar	4.0	3.9	3.1	2.8	2.0
Francuska	5.1	5.7	5.2	5.0	4.7
Grčka	44.9	45.5	40.5	39.6	39.5
Hrvatska	7.5	7.2	6.4	5.8	5.1
Italija	8.5	8.6	9.6	8.2	8.2
Malta	1.6	1.1	1.4	1.4	1.7
Portugal	9.2	9.1	7.5	6.7	5.7
Rumunjska	16.2	15.9	14.4	12.3	10.3
Slovenija	6.4	6.1	5.7	5.2	4.9
Španjolska	10.9	10.3	10.2	9.8	8.9

Prilog 8.4. Nezaposlenost (%) u sjevernim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> – pristup 05.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	10.0	9.3	8.3	6.8	6.0
Austrija	3.3	3.5	3.5	3.0	2.5
Belgija	6.8	6.3	5.9	4.9	4.3
Češka	6.5	5.2	3.9	3.0	2.2
Danska	6.0	5.7	5.5	5.0	4.2
Estonija	7.4	6.8	6.7	5.7	5.4
Finska	7.9	8.9	8.2	7.7	6.7
Irska	12.6	10.1	8.4	6.5	5.5
Latvija	12.7	11.5	10.5	10.4	8.8
Litva	14.8	12.6	11.0	11.1	9.3
Luksemburg	5.9	5.6	5.2	4.9	4.2
Mađarska	9.1	7.8	5.9	5.0	4.4
Nizozemska	6.1	5.4	4.5	3.8	2.7
Njemačka	3.7	3.5	3.0	2.8	2.4
Poljska	9.8	8.1	6.9	5.4	4.4
Slovačka	15.6	13.6	11.5	10.0	8.4
Švedska	7.0	6.8	6.6	6.2	5.9
UK	4.1	3.7	3.8	3.3	2.9

Prilog 8.5. Nezaposlenost (%) u južnim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> – pristup 05.05.2020.

	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	10.0	9.3	8.3	6.8	6.0
Bugarska	17.6	14.9	12.1	10.3	9.3
Cipar	17.6	16.8	14.1	12.4	9.2
Francuska	7.6	7.7	7.5	7.7	7.3
Grčka	23.5	21.3	19.8	18.3	16.7
Hrvatska	19.1	18.7	15.2	13.1	9.9
Italija	13.1	12.2	11.8	10.7	10.1
Malta	9.0	6.7	5.0	:	:
Portugal	12.7	11.4	10.0	7.6	6.6
Rumunjska	6.0	7.3	6.9	5.8	5.1
Slovenija	9.3	8.8	7.3	6.0	4.7
Španjolska	27.2	24.5	21.5	17.8	15.3

Prilog 8.6. Vrlo dobro zdravstveno stanje (%) u sjevernim zemljama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	19.2	18.9	17.8	19.5	19.1
Austrija	30.8	30.8	30.7	31.6	29.7
Belgija	34.7	32.3	33.3	35.5	29.9
Češka	17.0	16.4	15.7	18.0	17.9
Danska	24.0	22.7	22.7	21.8	22.9
Estonija	10.0	9.7	8.3	8.9	6.9
Finska	15.2	14.5	15.1	15.7	14.4
Irska	37.3	39.3	38.4	42.3	41.5
Latvija	3.8	4.8	4.7	3.2	5.1
Litva	6.6	5.5	4.7	4.4	5.4
Luksemburg	23.3	21.9	20.1	20.9	22.4
Mađarska	14.7	17.1	14.5	13.9	13.5
Nizozemska	23.4	21.2	24.1	21.4	22.7
Njemačka	14.3	15.4	14.6	14.9	15.2
Poljska	15.4	14.2	13.9	14.1	12.6
Slovačka	19.3	20.2	19.5	20.7	18.2
Švedska	27.2	26.4	26.6	24.7	24.6
UK	31.8	31.2	32.1	39.0	34.0

Prilog 8.7. Vrlo dobro zdravstveno stanje (%) u južnim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	19.2	18.9	17.8	19.5	19.1
Bugarska	15.0	15.2	15.5	15.6	14.8
Cipar	39.9	54.8	41.7	43.6	46.4
Francuska	20.3	20.0	18.1	20.2	19.2
Grčka	39.0	38.5	37.6	37.7	40.7
Hrvatska	20.2	22.7	21.5	23.3	24.5
Italija	11.3	11.2	9.1	12.3	14.2
Malta	3.7	:	:	:	:
Portugal	4.5	5.4	5.4	7.2	6.4
Rumunjska	25.4	22.9	22.6	23.4	22.4
Slovenija	20.5	19.5	18.4	19.4	18.6
Španjolska	14.6	14.4	13.4	15.8	17.4

Prilog 8.8. Dobro zdravstveno stanje (%) u sjevernim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	44.5	44.6	46.1	46.1	46.0
Austrija	38.1	37.7	38.8	38.0	40.5
Belgija	39.5	41.6	38.9	38.2	44.6
Češka	40.7	42.9	41.6	42.2	41.1
Danska	44.3	45.1	46.2	44.0	45.0
Estonija	40.7	39.0	42.0	38.7	40.3
Finska	47.2	48.5	48.7	48.9	49.2
Irska	44.8	43.1	44.7	40.9	41.9
Latvija	39.5	38.8	39.5	40.4	40.3
Litva	33.6	32.9	33.7	33.1	33.1
Luksemburg	51.2	48.5	47.9	48.9	45.9
Mađarska	36.9	35.7	40.6	42.5	42.9
Nizozemska	54.9	57.1	54.7	55.2	54.8
Njemačka	49.7	47.8	48.4	47.9	48.1
Poljska	40.2	41.2	42.1	41.6	44.1
Slovačka	42.7	43.8	44.0	45.1	45.9
Švedska	48.7	48.4	46.5	47.3	48.4
UK	37.6	39.4	38.1	38.9	39.3

Prilog 8.9. Dobro zdravstveno stanje (%) u južnim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	44.5	44.6	46.1	46.1	46.0
Bugarska	43.7	42.5	42.1	41.7	41.7
Cipar	34.9	22.5	35.4	28.8	28.2
Francuska	45.8	45.5	45.7	44.2	45.5
Grčka	28.0	30.3	29.7	29.3	29.8
Hrvatska	32.8	31.3	31.7	32.5	32.5
Italija	53.4	51.2	59.1	62.7	56.3
Malta	38.7	:	:	:	:
Portugal	28.8	31.2	32.7	32.3	34.5
Rumunjska	40.7	43.8	45.1	44.4	45.3
Slovenija	42.7	43.5	43.6	43.5	45.7
Španjolska	54.6	54.5	55.2	54.7	51.8

Prilog 8.10. Srednje zdravstveno stanje (%) u sjevernim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	25.2	25.6	26.1	24.7	25.1
Austrija	23.3	23.7	22.6	22.8	21.6
Belgija	14.2	13.6	17.0	16.2	15.7
Češka	29.7	28.8	30.6	28.2	29.6
Danska	23.6	22.9	21.6	25.2	23.2
Estonija	31.5	34.3	33.2	35.4	35.9
Finska	29.5	30.1	28.6	29.4	29.4
Irska	14.5	14.7	13.8	14.1	13.6
Latvija	38.1	39.2	38.5	39.1	38.3
Litva	38.9	42.6	43.7	44.2	43.2
Luksemburg	18.0	20.8	22.8	20.9	21.7
Mađarska	29.5	29.5	29.7	28.8	29.8
Nizozemska	16.7	19.2	18.0	18.9	17.8
Njemačka	28.2	28.7	28.5	28.6	28.2
Poljska	30.0	29.3	29.4	29.4	29.6
Slovačka	23.0	21.9	23.1	22.0	22.4
Švedska	19.5	20.3	21.1	21.8	22.5
UK	23.2	21.3	23.1	17.0	20.0

Prilog 8.11. Srednje zdravstveno stanje (%) južnim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	25.2	25.6	26.1	24.7	25.1
Bugarska	24.3	24.8	25.9	26.6	27.5
Cipar	19.9	16.4	17.3	20.6	18.3
Francuska	25.0	26.3	28.0	26.6	26.2
Grčka	18.9	17.8	18.8	19.3	17.2
Hrvatska	23.3	22.9	24.5	22.7	23.0
Italija	21.7	24.8	23.2	18.3	21.9
Malta	53.2	:	:	:	:
Portugal	41.1	37.9	39.3	39.4	37.8
Rumunjska	23.3	23.3	24.1	23.9	24.5
Slovenija	24.3	24.8	26.7	26.7	24.8
Španjolska	21.0	23.1	23.7	21.7	21.4

Prilog 8.12. Loše zdravstveno stanje (%) u sjevernim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	9.1	8.8	8.2	8.0	7.9
Austrija	6.3	6.2	6.5	6.3	6.5
Belgija	9.0	9.3	8.2	8.2	8.2
Češka	10.4	10.1	10.1	9.6	9.7
Danska	6.7	6.4	7.0	7.1	6.9
Estonija	15.1	15.0	14.3	14.6	14.2
Finska	7.1	5.9	6.3	5.3	6.0
Irska	2.5	2.2	2.4	2.3	2.6
Latvija	15.0	13.8	13.7	13.7	13.2
Litva	17.2	16.2	14.9	14.4	14.3
Luksemburg	6.4	7.9	7.7	8.0	8.4
Mađarska	14.7	14.0	11.9	11.4	10.1
Nizozemska	4.9	2.0	3.1	4.0	4.0
Njemačka	6.6	6.9	7.0	6.9	6.6
Poljska	12.3	13.2	12.0	12.3	11.1
Slovačka	12.4	11.4	10.4	9.7	10.9
Švedska	3.6	4.3	4.7	4.9	3.0
UK	5.9	6.0	5.3	4.1	5.0

Prilog 8.13. Loše zdravstveno stanje (%) u južnim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	9.1	8.8	8.2	8.0	7.9
Bugarska	13.2	13.6	12.8	12.1	12.8
Cipar	4.2	5.0	4.6	5.0	5.5
Francuska	7.8	7.4	7.3	8.2	8.1
Grčka	9.8	9.4	10.1	10.7	9.6
Hrvatska	19.1	17.9	17.4	16.9	15.9
Italija	10.3	9.7	7.1	5.8	6.2
Malta	4.3	:	:	:	:
Portugal	18.5	18.7	16.6	15.8	15.7
Rumunjska	8.6	8.3	6.8	6.6	6.4
Slovenija	10.2	10.2	9.5	8.8	8.6
Španjolska	7.8	6.5	6.3	6.1	7.4

Prilog 8.14. Vrlo loše zdravstveno stanje (%) u sjevernim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	2.1	2.0	1.8	1.7	1.9
Austrija	1.5	1.6	1.4	1.4	1.7
Belgija	2.5	3.2	2.6	1.9	1.6
Češka	2.3	1.8	2.1	1.9	1.7
Danska	1.4	2.9	2.4	1.9	2.0
Estonija	2.8	2.1	2.2	2.3	2.6
Finska	1.1	1.0	1.3	0.7	1.0
Irska	0.8	0.7	0.7	0.5	0.4
Latvija	3.6	3.4	3.6	3.6	3.1
Litva	3.7	2.8	3.0	3.9	4.0
Luksemburg	1.2	0.9	1.5	1.2	1.6
Mađarska	4.2	3.7	3.2	3.4	3.6
Nizozemska	0.2	0.5	0.1	0.5	0.8
Njemačka	1.2	1.2	1.5	1.6	1.9
Poljska	2.0	2.1	2.5	2.6	2.6
Slovačka	2.5	2.8	2.9	2.5	2.6
Švedska	1.0	0.7	1.1	1.2	1.5
UK	1.5	2.1	1.3	0.9	1.6

Prilog 8.15. Vrlo loše zdravstveno stanje (%) u južnim članicama EU

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

GEO/TIME	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	2.1	2.0	1.8	1.7	1.9
Bugarska	3.9	3.9	3.7	3.9	3.3
Cipar	1.0	1.3	0.9	1.9	1.6
Francuska	1.0	0.9	0.9	0.8	1.0
Grčka	4.2	4.0	3.8	2.9	2.6
Hrvatska	4.5	5.1	4.9	4.6	4.1
Italija	3.4	3.1	1.4	0.9	1.3
Malta	0	:	:	:	:
Portugal	7.1	6.8	6.0	5.3	5.7
Rumunjska	2.0	1.7	1.5	1.8	1.4
Slovenija	2.3	2.1	1.7	1.7	2.2
Španjolska	1.9	1.5	1.4	1.7	1.9

Prilog 8.16. Prosjek EU-28, sjevernih i južnih članica ekvivalentnog neto dohotka(€) u 2018.

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en – pristup 02.05.2020.

<16.480 €		>16.481 €	
Država članica s prosječnim ekvivalentnim neto dohotkom manjim od 16.480 €	visina dohotka	Država članica s prosječnim prosječnim ekvivalentnim neto dohotkom većim od 16.480 €	visina dohotka
Češka	9.092	Austrija	26.237
Latvija	7.255	Belgija	23.752
Litva	6.935	Danska	30.089
Mađarska	5.497	Estonija	10.385
Poljska	6.598	Finska	24.697
Slovačka	7.799	Irska	25.564
Bugarska	3.649	Luksemburg	41.230
Grčka	8.000	Nizozemska	23.955
Hrvatska	6.742	Njemačka	22.882
Malta	14.940	Švedska	26.030
Portugal	9.411	UK	22.269
Rumunjska	3.404	Cipar	15.516
Slovenija	13.242	Francuska	22.767
Španjolska	14.978	Italija	17.295
prosjek EU	16.480		

Prilog 8.17. Prosječne vrijednosti zadovoljstva zdravstvenog stanja

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvhl01&lang=en – pristup 06.05.2020.

država članica	prosječna ocjena 2014.-2018.				
	vrlo dobro	dobro	ni dobro ni loše	loše	jako loše
prosječna EU-28	18.9	45.5	25.3	8.4	1.9
prosječna sjevernih država članica	20.3	45.0	24.7	8.1	1.9
prosječna južnih država članica	19.34	44.37	25.50	8.49	1.92

Prilog 8.18. Prosjek (%) nezaposlenosti sjevernih i južnih zemalja te prosjek EU-28

Izvor: obrada autora prema podacima Eurostata

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> – pristup 05.05.2020.

Država članica	država članica	prosjek EU-28	prosjek sjevernih država članica	prosjek južnih država članica
Austrija	3.2	8.1	6.6	12.15
Belgija	5.6	8.1	6.6	12.15
Češka	4.2	8.1	6.6	12.15
Danska	5.3	8.1	6.6	12.15
Estonija	6.4	8.1	6.6	12.15
Finska	7.9	8.1	6.6	12.15
Irska	8.6	8.1	6.6	12.15
Latvija	10.8	8.1	6.6	12.15
Litva	11.8	8.1	6.6	12.15
Luksemburg	5.2	8.1	6.6	12.15
Mađarska	6.4	8.1	6.6	12.15
Nizozemska	4.5	8.1	6.6	12.15
Njemačka	3.1	8.1	6.6	12.15
Poljska	6.9	8.1	6.6	12.15
Slovačka	11.8	8.1	6.6	12.15
Švedska	6.5	8.1	6.6	12.15
UK	3.6	8.1	6.6	12.15
Bugarska	12.84	8.1	6.6	12.15
Cipar	14.02	8.1	6.6	12.15
Francuska	7.56	8.1	6.6	12.15
Grčka	19.92	8.1	6.6	12.15
Hrvatska	15.2	8.1	6.6	12.15
Italija	11.58	8.1	6.6	12.15
Malta	6.9	8.1	6.6	12.15
Portugal	9.66	8.1	6.6	12.15
Rumunjska	6.22	8.1	6.6	12.15
Slovenija	7.22	8.1	6.6	12.15
Španjolska	21.26	8.1	6.6	12.15
prosjek EU-28	8.1			
prosjek sj. država članica	6.6			
prosjek južnih država članica	12.15			

9. Životopis

Autorica Josipa Mustapić, rođena je 14. svibnja 1992. u Imotskom, gdje je završila osnovnu i srednju Ekonomsku školu. Na Sveučilištu u Zadru 2011. upisuje primijenjenu ekologiju u poljoprivredi. Spoj znanja o ekonomiji tijekom srednjoškolskog obrazovanja i preddiplomskog studija, dovelo je do toga da diplomski studij pohađa Agrobiznis i ruralni razvitak, kojeg upisuje 2018. na Agronomskom fakultetu u Zagrebu. Autorica govori i piše engleski jezik (C1). Trenutno uči njemački jezik. Poznaje rad na računalu (MS office). Ponekad volontira za jednu ekološku udruhu. Slobodno vrijeme boravi u prirodi te uskoro namjerava upisati planinarsku školu. Najdraži sportovi su trčanje i plivanje.